

Et lille Stykke Kirkehistorie

fra Stænderinstitutionens Tid.

Meddelt af Adjunkt C. G. V. Faber.

Den nærmeste Anledning til Udgivelsen af de efterfølgende Blade er den Omtale, som Provst L. Koch i sin »Den danske Kirkes Historie i Aarene 1817—1854« S. 140—41 har skjænket den Sag, hvortom de handle. Forf. har neppe kjendt synderlig mere til Sagen, end hvad det der nævnte Kgl. Reskript kunde oplyse; men jeg tror, den har en mere almindelig Interesse, og at den, naar den kjendes i sin Fuldstændighed, kan tjene til at kaste et temmelig klart Lys saavel paa den hele absolutistiske Tid, fra hvilken vi nu ere komne saa langt bort, at f. Ex. det Sprog, hvori man dengang i al Oprigtighed talte til Kongen, maa skurre i vor Tids Øren som overdrevent servilt, som ogsaa specielt paa de da stedfindende Forhold i den kirkelige Styrelse; navnlig tror jeg, det vil have sin Interesse at erfare, hvorledes Trangen til en friere Bevægelse allerede dengang ytrede sig ogsaa paa det kirkelige Omraade. Den her nævnte Petition var saaledes, saavidt jeg ved, det første — svage — Forsøg paa at røkke lidt ved den stive Konservatisme, som ganske havde Overvægten i Regjeringen, og at skaffe Kirken som saadan en Ret til at tale og raade med i dens egne Anliggender, en Ret, som endnu den Dag i Dag ikke er opnaaet; men en

Bevægelse i denne Retning viste sig saa uvelkommen og ilde set, at den kvaltes strax i Fødslen.

Men jeg har ogsaa haft en særlig Grund til Udgivelsen, nemlig den, at jeg derved fik Lejlighed til at gjøre Indsigelse mod den Dom, som Provst L. Koch paa det anførte Sted har fældet over min afdøde Fader. Naar man nemlig har lært de Betragtninger og Bevæggrunde at kjende, som ledede Biskop Faber til at gjøre dette Skridt, vil man ikke deraf kunne uddrage en saadan nedsættende Dom om Mandens Karakter, som L. K. har gjort, naar han, støttende sig til dette Exempel, siger: »ofte indviklede han sig i Ubehageligheder«, thi uagtet denne Sag voldte ham pinlige Ubehageligheder — mest dog uden hans egen Skyld —, saa er man derfor ikke berettiget til at fælde den anførte almindelige Dom, der heller ikke er rigtig, da han ingeniunde var betaget af Lyst til at gjøre Opposition eller til at styrte frem med uoverlagte Projekter. Hvad man end vil dømme om Petitionen, dens Betimelighed og Maaden, hvorpaa Biskop Faber satte Sagen i Bevægelse, bør man dog ikke overse, at det uheldige Udfald for en væsentlig Del havde sin Grund i, at man (det vides ikke, hvem) havde bibragt Fredrik VI den urigtige Tro, at Petitionen uden hans Samtykke var indgivet, hvilket naturligvis maatte vække hans Vrede og fremkaldte det Reskript, som gjorde ethvert videre Skridt umuligt.

Men det er ikke blot dette enkelte Punkt, som er skjævt fremstillet og benyttet til en urigtig Dom, men det er den hele Skildring af Biskop Faber, som L. K. har givet paa det anførte Sted, som jeg tror maa kaldes uhistorisk og urigtig. Ved Siden af Fremhævelsen af hans »Fortjeneste ved at være en af de første, der ved Bibellæsninger søgte at tilfredsstille Almuens Trang til Opbyggelse udenfor Kirken« er der samlet en Række Træk, som alle kun sigte til eet Maal: at nedbryde Agtelsen for Manden og hans Karakter, saa at Læseren ikke godt kan faa

andet Billede af ham, end at han maa have været en urolig, rastløs Aand, der i Uforstandighed og Uvidenhed blandede hinanden uvedkommende Sager sammen, og derfor ogsaa fik Løn som forskyldt ved at rende Panden mod Væggen snart her, snart hist, og hvis Ord ikke havde nogen Vægt. Men dette Billede ligner ikke Originalen. Allerede det første Træk: »han var en overordentlig virksom Mand» faar i denne Sammenhæng snarere Betydning af en Travlhed, der grænser til Stundesløshed, end af en god og gavnlig Virksomhed, og for at man ikke skal opfatte det som en Ros, føjes der da ogsaa strax til: »men det var tidt en »Nidkjærhed uden Forstand«..» Dette fordrejede bibelske Citat (Rom. 10, 2: de have Nidkjærhed for Gud, men ikke med Kundskab) kan iøvrigt godt passe, hvad den første Halvdel angaar, thi hans Nidkjærhed var en Nidkjærhed for Gud, idet den gik ud paa at fremme, hvad der var ædelt og godt, kristeligt og aandeligt, men den anden Halvdel passer ikke, thi den Kundskab, Apostelen taler om, besad han fuldtvel, da han var langt fra at ville oprejse sig en egen Retfærdighed uden at kjende Guds Retfærdighed og uden at ville underordne sig den, — og at hans Virksomhed »tidt» skulde have været »uden Forstand» i almindelig Betydning, tror jeg vil falde noget vanskeligt at paavise.

Ikke anderledes forholder det sig med det næste Træk i Billedet. Efter den ganske uvedkommende og mindre rigtige Oplysning: »han havde i flere Aar beskæftiget sig med at bestyre et industrielt Anlæg» fortsættes der: »og det kom bestandig for Dagen, at han, uagtet han baade blev Doktor i Filosofi og Teologi, kun havde tarvelige Kundskaber«, hvilket jo ikke godt kan opfattes anderledes, end at han i Kundskaber (der nævnes rigtignok ikke hvilke, men der menes jo dog vel theologiske) stod langt under, hvad man var berettiget til at vente og forlange af en Mand i hans Stilling. Doktorgraden i Filosofi havde han imidlertid erhvervet i en ung Alder, netop medens han

for sit Udkommens Skyld var tvungen ind i en ham fremmed Virksomhed, og den theologiske Doktorgrad tog han ikke mange Aar efter, idet det theologiske Fakultet indbød ham dertil ved Jubelfesten 1826, dog vel ikke aldeles uden Grund, saa at han vel kunde bære begge Titler med Ære; hvor mange havde paa den Tid i hans Alder præsteret mere eller lige saa meget? Lærd i streng Forstand blev han dog ikke og gjorde heller ikke Fordring paa at anses derfor; men fra at sættes i denne øverste Klasse til at sættes ned i Sinklektion er der et overmaade stort Spring, og selv om hans ydre Forhold ikke tillod ham og hans indre Kald maaske heller ikke drev ham til at sætte Lærdom og Kundskabsrigdom som sit øverste Maal, saa studerede han dog med Iver de theologiske Discipliner, hvorom det betydelige Bibliothek, som han efterhaanden samlede og til sin Død vedblev at forøge, og det visse lig ikke, for at det skulde paradere paa Boghylderne, noksom vidner, ligesom han ogsaa dybt agtede og forstod at vurdere enhver videnskabelig Stræben og med Iver søgte at vække og understøtte den hos andre, og da navnlig hos sit Stifts Gejstlige, til hvis Tarv han ogsaa stræbte at berige Stiftsbibliotheket og lod det arve sin Bogsamling. Det er heller ikke ubekjendt, at han udgav adskillige Skrifter i Trykken, og navnlig hans Skrift om Almueskolevæsenet, hans Afhandling om Bibellæsning og hans Katechetik have ikke været uden Betydning. Hvis man derfor i denne Henseende vil maale ham med et retfærdigt Maal under Hensyn til de Vilkaar, hvorunder Videnskaberne overhovedet i den Tid, hvorom Talen her er, kunde dyrkes i Provinserne, fjernt fra Hovedstaden, som indeslattede Størstedelen af Landets Intelligens og de vigtigste videnskabelige Hjælpemidler, saa tror jeg ikke, han vil komme under Maalet; han fulgte godt med og var fuldstændig inde i, hvad der fremkom hos os i Kirken og den theologiske Videnskab, saavel som i det vigtigste af, hvad der produceredes i den da blomstrende tyske Theologi,

og mere kunde man vel hverken vente eller forlange, saa lidt som nogen anden mig bekjendt under lige Vilkaar præsterede mere. Men med hvilken Ret sættes han saa nu i Skammekrogen som en, der »kun havde tarvelige Kundskaber»?

Endnu et lille Penselstrøg er tilføjet: »han skrev lange Betænkninger; men de indeholdt al Tid, som Ørsted en Gang udtrykte det, »adskilligt allotrisk«. At han i sin Stil, som væsentlig var dannet ved hans Virken som gejstlig Taler, let blev mere vidtløftig end nødvendigt, lader sig ikke nægte; ogsaa de efterfølgende Aktstykker bære tydelig nok Præget af den gejstlige Taler; men hvad det »allotriske« angaar, da kommer det jo an paa, om det blev tilsat med Vilje og Bevidsthed eller af Mangel paa Evne til at skjelne mellem det, der vedkom Sagen, og det mer eller mindre uvedkommende. At han ikke led af denne Mangel i nogen paafaldende Grad, det kan ses af mange Steder i hans Skrifter, hvor han har vist, at han forstod at disponere et Emne med al ønskelig Skarphed og Fuldstændighed; men det er bekjendt nok, at det Kgl. Danske Kancelli ikke ønskede Svar paa andet, end det havde spurgt om, og helst ønskede Svaret givet i Overensstemmelse med sine egne Anskuelser; hvis han derfor, som gjerne kan være rimeligt, har benyttet de ham af-ønskede Erklæringer til ogsaa at fremsætte Tanker og maaske endogsaa Forslag om Ting, som der ikke var spurgt om, og som der ellers ikke let var Lejlighed til at fremkomme med, saa var dette i sig selv maaske dog ikke saa forkasteligt, som det forekom de spørgende besværligt; at disse viste sig ganske uimodtagelige for den Art Paavirkninger, det er en anden Sag. Det er mig ikke bekjendt, hvorfra den anførte Ytring af Ørsted er hentet, men formodentlig sigtes der til en mundtlig Ytring, og dette lader atter formode — om det er saa, ved jeg ikke, men det forekommer mig ikke usandsynligt —, at Provst L. Kochs Dom for en væsentlig Del kan være grundet paa

en ensidig mundtlig Tradition i en Kreds, der har staaet Manden fjern, thi i hans levende Live og her i Stiftet, hvor hans Færd og Virken, hans Karakter og Personlighed laa aaben for alle og var vel kjendt, der lød Dommen helt anderledes.

Da Provst L. Kochs Skrift i det hele er skrevet saa tiltrækkende og med saa megen Kyndighed, har det unægtelig været mig en Gaade, hvorledes han paa dette Sted er kommen til en efter min Overbevisning saa forkert Dom, men jeg haaber, at baade han og andre efter det anførte ville forstaa, at jeg maatte føle mig opfordret, ja forpligtet til at vise, at denne Dom ikke kan staa sin Prøve.

Odense 1 August 1883.

C. G. V. Faber.

Aktstykker

angaaende en Petition, som i Aaret 1838 agtedes indgivet til Stænderforsamlingen i Roeskilde af N. Faber, daværende Biskop over Fyns Stift.

Disse Actstykker høre til en mærkelig Sag, som paa den Tid, da den foregik, kun var faa Personer bekendt. Maaske kan den, efterat jeg og de øvrige Personer, den angaaer, ved Døden ere afgangne, med Interesse læses i en videre Kreds.

N. Faber.

1.

Odense d. 28. August 1838.

Til Hr. Proprietær Langkilde, Juulskov.

I et eget Anliggende er jeg saa fri at henvende mig til Dem idag. Jeg har en Petition, som jeg gjerne vilde have fremlagt i Stænderforsamlingen og det just ved Deres

Velædelhed, dersom jeg tør haabe at vinde Deres Interesse for Sagen. Petitionen følger indlagt, og da dens Gjennemlæsning bedst vil sætte Dem ind i det Hele, saa vil jeg ikke tilføie Noget videre om Indholdet. Dersom De skulde spørge, hvorfor jeg ikke sender Petitionen til en geistlig Mand eller til den Kjøbsteddeputerede, som er mig nær: da svarer jeg, at Petitionen behøver til Talsmand just helst en ikke geistlig Mand, og det just en Saadan, som kjender af egen Erfaring en Landsbypræsts Stilling, og af egen Erfaring veed, at en brav Landsbypræst formaaer ikke saa lidt i sin Menighed til det Godes Fremme. Jeg maatte altsaa helst ønske mig en Proponent just af Deres Velædelheds Stilling og Karakter, og jeg udbeder mig derfor den Godhed af Dem, at De vil saa betimeligt som muligt anmelde Petitionen, fremlægge den og om muligt være dens Talsmand, at dog en Committee kunde blive nedsat til dens Drøftelse. Skulde det bidrage til dens bedre Fremme, at den trykkes, for at hver Deputeret kunde faa sit Exemplar, da skal jeg strax besørge den trykt. — Et bør jeg endnu tilføje: som Embedsmand har jeg troet at burde sende Hans Majestæt Kongen et Exemplar af Petitionen hen i September. Jeg formoder ikke, at der skulde komme til mig et udtrykkeligt Forbud mod dens Fremlæggelse, hvilket vilde være meget nedbøende for Geistligheden. Men — hvis et saadant ei kommer, tør jeg haabe Sagen ved Deres Godhed fremmet. •

N. Faber.

2.

Juulskov d. 3. Septbr. 1838.

Deres Høiærværdighed har behaget i Deres Ærede af 28de f. M. at overdrage mig et Anliggende, som jeg troer ikke at burde unddrage mig, da det gaaer ud paa Noget, jeg efter min Anskuelse ikke kan andet end billige; imidlertid maae jeg beklage, at Deres Høiærværdighed ikke har

betroet Deres Andiggende i bedre Hænder end mine, og det skulde derfor glæde mig, om De forinden Stænderforsamlingens Aabning¹⁾ kunde finde en Dueligere til at udføre det mig betroede Hverv, da jeg tilfulde føler, hvor meget jeg mangler i tilbarlig Dygtighed for, saaledes som det sig burde, at foredrage Deres Sag i Stænderforsamlingen. Sluttelig maae jeg tilføie: at jeg troer, det vil være meget hensigtsmæssigt at lade Petitionen trykke, for at hver Deputeret kunde erholde et Exemplar, hvilket vil forkorte Sagens Foredrag i Stænderforsamlingen, hvor det vist vil blive nødvendigt at holde tilraade med Tiden. Da der er 70 Deputerede foruden den Kongelige Commissarius, saa troer jeg, at 80 trykte Exemplarer vilde være et passende Antal.

H. P. Langkilde.

3.

Petition

til de raadgivende Provindsialstænder.

Ærbødigt P. M.

Det er vitterligt, at den allernaadigste Forordning af 15 Mai 1834 ikke nævner Geistlige blandt de Medlemmer, hvilke af Medborgere skulle udvælges til de raadgivende Provindsialstænder. Der kan ingen Tvivl være om, at der have været Grunde, som paa hiin Tid have gyldigen motiveret denne Bestemmelse; men det er tillige unegteligt, at Tingenes raske Udvikling kan i denne som i flere andre Henseender have aabnet Øiet for Anskuelser, som ikke før saaes i en saa fuld Klarhed, at deres Vægt paa hiin Tid kunde gjøre sig gjældende: det tør maaskee derfor haabes tilgivet, at nærværende Proposition vil søge at vinde de høitagtede Stænders velvillige Opmærksomhed for en Sag af en ikke liden Vigtighed og Betydning.

¹⁾ d. 24. September.

Det maatte nemlig i 1834 unegteligen smerte Geistligheden at see sig udelukt fra en Forsamling af Stænder, til hvilke den altid var bleven henregnet siden den ældgamle Inddeling af Landets Stænder i Adel (eller som nu større Godseiere), Geistlighed, Borgere og Bønder. Den turde haabe at have viist sig i sin Virken som en ægte protestantisk Geistlighed, idet den — som Historien vidner. — ei blot strax fra Reformationens Tid opfattede sit Kalds christelige, aandelige Betydning og derved fik Indsigt, Lyst og Kraft til i sin Virken og Stræben at skride frem paa den for en protestantisk Geistlighed rigtige og værdige Vei, men endog 1660 gav et indlysende Beviis paa at have allerede da renonceret paa al hierarkisk Betydning, idet den viste sig fortrinlig virksom i at overdrage Souverainiteten til Landets Konge, i hvis Hænder den nedlagde al Magt over Geistligheden og saaledes med ædel Tillid overgav i Kongens Haand Standens Vee og Vel, Beskjærmelsen af dens Stilling, dens Kald og sammes mange Interesser. Og ligesom Geistligheden dengang selv arbeidede med paa at grave den Grav, hvori Hierarkiet i Danmark stededes til Jorde, saaledes har Geistligheden siden den Tid ærligen og redeligen viist sig som Kongens troe Tjenere i at udbrede, bevare og befæste den christelige Kjærligheds Aand og det Sandhedens Lys, som, udbredt selv til menig Mand, er det fasteste Værn mod selve Hierarkiet, saa at just Geistlighedens nidkjære Virken har ei blot nu ved den Oplysning, som er bleven National-eiendom, tilintetgjort Hierarkiet i dets inderste Rod og Spire, men endog gjort det muligt, at Regjeringen kunde optage selv Bondestanden blandt de Raadgivendes Tal.

Med disse af Historiens og Samtidens Vidnesbyrd stadfæstede Kjendsgjæringer for Øie, maatte Geistligheden føle sig overbeviist om, at Mistillid fra Regjeringens Side umuligen kunde være Bevæggrunden til den skete

Udelukkelse fra de raadgivende Provindsialstænders Forsamling.

Men at Geistligheden nu virkeligen er udelukt maa antages in confesso; thi ingen geistlig Mand er — som saadan — enten valgberettiget eller valgbar; det er ikke Geistligheden tilladt ved frit Valg af sin egen Midte at sende Deputerede til Stænderne; og skjøndt tvende Geistlige, ifølge allernaadigst Udnævnelse, tage Sæde med i Stændernes Forsamling, saa kan Geistligheden dog ingenlunde ansee sig og sit Kalds Interesser repræsenterede ved 2 Mænd, der dels i Antal ere altfor faa ved Siden af de øvrige Stænders Repræsentanter, dels ikke ere valgte umiddelbart af den geistlige Stands Medlemmer selv, hvilket her maa erkjendes at være en nødvendig Betingelse til Benævnelsen: Repræsentant. Skulde der behøves noget Beviis for en i sig selv saa klar Sandhed, afgiver selve Forordn. 15 Mai 1834 dette strax i § 1. Hans Majestæt Kongen har nemlig forbeholdt sig selv at udnævne indtil 4 Grundeiere; men det er saa langt fra, at Grundeierne ved disse 4 antoges repræsenterede, at dette først og egenligst bevirkes ved det frie Valg af de komplette Sædegaardseiere og øvrige Landeiendoms Besiddere. Da man nu — med Tilsidesættelse af al kunstlet Forklaring — maa i nærværende Tilfælde fortolke Begrebet af Repræsentation i Lighed med hvad der ved de 3 Klasser, Godseiernes, Borgernes og Bøndernes, er bestemt: saa kan Slutningen ikke blive anden end den, at den Stand, som gennem Aarhundreder er i Danmark bleven anset for og nævnt bestandigen som een af Landets Stænder, nemlig Geistligheden, ikke i Provindsialstændernes Forsamling er repræsenteret. Vilde man nu her bemærke, at der i vor Tid og i vort Fædreland ikke mere skal være Tale om Stænder, som visse afmaalte Skranker, ved hvilke Nationen skulde deles, men at Nationen er at betragte som eet Heelt, skjøndt dette ene hele Samfund kan have mange forskjellige Interesser, og at det er disse, men ikke

Stænderne qua saadanne, som skulle repræsenteres; saa vil vist enhver god Borger, idet han glæder sig over Borttagelsen af alle uvenlige og adspaltende Skillerum, indrømme, at Samfundet har Interesser, som angaae Oplysning, Underviisning, det Kirkelige etc., Interesser af den høieste Vigtighed, hvilke ingenlunde nyde nogen særegen, bestemt Repræsentation af en saadan Beskaffenhed, at Sammes Repræsentation i Provindsialstænderne kunde ansees overflødig; thi vel har Landet en fast Klasse af Mænd, som besørge Underviisningen, og hvert Stift har baade med Hensyn paa det Kirkelige og den religiøse Underviisning sine Tilsynsmænd, saaledes ogsaa en egen Biskop, og at navnlig Biskopperne, som Kongens høit betroede Mænd, maae som Overtilsynsmænd varetage Fuldbyrdselen af Regjeringens Villie i de kirkelige og religiøse Anliggender, er upaatvivleligt; men — at de i Henseende til det Meget, som her i Betragtning af Tidens Udvikling er at haabe og at ønske, skulde have en saadan Indflydelse, at dermed en Repræsentering i Provindsialstænderne med Hensyn paa Drøftningen af hine vigtige Anliggender og Interesser skulde være enten overflødig eller unødvendig: kan ingenlunde med lige Utvivlsomhed antages. Det er ikke en Selvfølge, at enhver Biskop, som saadan, har eller kan, i alle de mange forskjellige Interesser, som her kunne komme under Overveielse, have fornøden Indsigt i den Grad, at et Stifts Geistlighed kunde antage hine Anliggender bedst drøftede af Biskoppen eller faa Geistlige, med Udelukkelse af en officiel Deeltagelse i Drøftningen af Mænd i Stiftet, til hvilke Geistligheden, ved selv at have valgt dem, har viist Tillid.

Tør det da saaledes antages beviist, at hverken Geistligheden ei heller de kirkelige og religiøse Interesser i Provindsial-Stændernes Forsamling ere repræsenterede, vil det findes ganske naturligt, at mange Geistlige, og man tør vel nok her sige — Geistligheden, søgte og fandt Grunden til denne Udelukkelse i den Formening, at Pro-

vindsialstænderne ikkun skulde beskjæftige sig med Landets oeconomiske og reent civile Anliggender, og at Sager, som væsentligen vedkôm det geistlige Kald, det Kirkelige, det Religiøse, ikke vilde være blevne gjorte til Gjenstand for Drøftning i en Forsamling af de civile Stænder allene, men at saadanne Sager vilde være blevne afviste, for at ikke i Stænderforsamlingen det Retfærdighedsprincip skulde savnes, ifølge hvilket der i Staten selv tilstaaes endog den ringeste Part lovligt Forsvar og Ret at tale med i de Sager, som gribe ind i hans eget Vee og Vel, hans hele Stilling, Virken, samt at Ansættelsen af 2 geistlige Mænd i de nærværende Provindsialstænder havde til Hensigt deels ved grundet Indsigelse at holde Anliggender, som ene angaae de kirkelige og religiøse Interesser, Geistlighedens Stilling og Kald, borte fra Forhandlingerne, deels at meddele muligen fornødne Oplysninger, Kirke, Skolevæsenet etc. betræffende m. m. Erfaringen har imidlertid nu viist, at Drøftninger, som angaa disse berørte Gjenstande, ikke ere blevne holdte borte fra Stændernes Forsamling. Erfaring har godtgjort, at i Danmark de geistlige, de kirkelige, de aandelige Interesser ere saaledes forbundne med og gribe saa dybt ind i de øvrige Interesser, at en idelig indbyrdes Berørelse er uundgaaelig. Ja, hvor Statsstyrelsens 2 Hovedgrene ret med klar Bevidsthed skues, nemlig: Retfærdighedsideens stedse fuldkomnere Realisation i Staten ved civile Foranstaltninger og den christelige Kjærlighedsideens stedse fuldkomnere Realisation ved geistlige Foranstaltninger: der maa det ogsaa indsees, hvorledes begge Grene ideligen maae berøre, gennemtrænge, understøtte hinanden, hvorsomhelst der er Spørgsmaal om Statens Fremskridning i det Hele til et fuldkomnere Maal. Derfor have vi ogsaa seet i Stænderforsamlingerne Forslag fremkomme, som angaae: Grændserne for hver Geistligs Virkekreds med Hensyn paa andre Menigheder, Geistlighedens Lønning og Indtægtskilder, Søndagens Helligholdelse, nye Underviisningsanstalters Oprettelse, Midler

til Sædelighedens Forøgelse etc. etc., lutter Gjenstande, som gribe dybt ind i de geistlige og kirkelige Interesser, ja som angaae disse umiddelbart. Erfaringen har nu aabnet Øiet for, at slige Drøftninger ikke kunne holdes ude fra Provindsialstænderne, efterdi disses Betydning og Væsen vilde tabe saare meget, dersom Samfundets kirkelige og christelige Interesser ei turde komme til Omtale og Forhandling i Samme. Men forholder dette sig nu factisk saaledes, saa vil ogsaa den Smerte findes billig, som maa gribe geistlig Mands Bryst under de saaledes indtraadte Omstændigheder.

Den geistlige Stand seer pludseligen Raadslagningen om Landets religiøse, christelige og intellectuelle Tarv i væsentlig, officiel Henseende for en stor Deel udtaget af dens Haand, og den Stand, som gennem Rækker af Aar har helliget Flid og Arbeid til at frede om og pleie disse Interesser, seer sig pludseligen udelukt fra at give sin retlige Stemme med i Forsamlinger, hvor disse Interesser gjøres til Forhandling for alvorlig Overveielse af Folkets Deputerede. Er det ellers en Maxime, som erkjendes viis og rigtig, at til en vigtig Sags Fremme vælges ogsaa Mænd, som kjende det paagjældende Fag nøie, have levet sig ind i det, have virket i og for det, have viist sig besjælede for det, ja have anvendt deres Dannelse og hele aandelige Kraft paa dets Fremme, og at store, tildeels sørgelige Misgreb have været Følgen, hvor denne Maxime tilsidesattes: skulde da ikke den samme Viisdom tilraade, at geistlige Mænd, i behørigt Antal og valgte af Geistligheden, ogsaa faae retlig Adgang til Stænderforsamlingerne, i det samme Øieblik man seer Forhandlingerne i disse at vende sig ogsaa til det geistlige Kalds mangfoldige Interesser?

For hvert Aar, den nu indtraadte Retning vedvarer, vil ogsaa Følgen efterhaanden mere og mere kunne tænkes at blive den, at de religiøse, christelige og kirkelige Interesser, berøvede deres retlige og gennem Aarhundreder

stadfæstede og ved utallige Lovbud hævdede Talsmænd, paa et saa vigtigt Sted som i Provindsialstændernes Forsamling, ville synke i Vægt og Anseelse, og Ophævelsen af den Ligevægt, som hidtil var hævdet mellem de civile og geistlige Interesser, vil blive mere og mere synlig for hvert Aar, til Skade for de Sidste, og under saadanne Omstændigheder kan den Frygt ingenlunde ansees ugrundet, at den geistlige Stands Kald kan blive med hver Dag udsat for flere og flere vildfarende og miskjendende Anskuelser, som skulde den enten især — eller allene være at ansee som en undervisende Stand, der altsaa ved Nationens Fremskriden i intellectuel Henseende blev mere og mere overflødig, medens Standen — qua geistlig — har endnu en anden, langt høiere Betydning, idet selv Undervisningen dog kun er og bliver et Middel til Forfremmelsen af det geistlige Kalds egentlige og sande Øie-meed, det at indpode, vække og nære det christelige Liv i Samfundet til Kjærlighedsideens stedse fuldkomnere Realisation.

Hvorvidt nu de aandelige Interesser og navnlig de religiøse, christelige, sande og for Staten selv yderst vigtige Interesser skulle faae den Indflydelse, som de behøve, for at blive i Samfundet, hvad de bør være, beroer i høi Grad paa den offentlige Agtelse, Staten udtaler i saa Henseende; men det kan ikke negtes, at Udelukkelsen af de berørte aandelige Interessers retlige Talsmænd og Befordrere fra de Stænderforsamlinger, hvor dog disse Interesser tillades drøftede, har havt, har og maa nødvendigviis fremdeles have en nedslaaende, nedtrykkende Virkning til Følge, saa at for Almeenhedens Blik og i Almeenhedens Dom de Interesser nødvendigen maae tabe og synke, hvilke nu og herefter fremtræde berøvede det Forsvar, den Hævdelse, som er indrømmet de civile og økonomiske Interesser i Staten.

Den samme maa Virkningen efterhaanden blive hos de Medlemmer i Staten, ved hvilke saamange aandelige og

religiøse Interesser fremdeles skulle hævdes og fredes. Udelukkelsen fra Stændernes Forsamling maa nedslaae deres glade Lyst og Freidighed til at virke i deres Kald, og det i samme Grad, som de civile Stænder have følt sig begeistrede ved Repræsentationen af deres Stilling og Interesser: man udtager saaledes af Geistligheden det Selvgættelsens og Opmuntringens Liv, som man har opflammet hos Statens andre Borgere. Ja naar man — Sagen betragtet fra de høiere Ideers og Principers Standpunkt — maa tilstaae, at Statens indre Fred, dens glade Fremblomstren og Stigen til det Ædlere, ja til en Dannelse, som forbereder et christeligt Folk til Evighedens Fred, beroer paa en stedse fuldkomnere Realisation baade af Retfærdsideen og af Kjærlighedsideen efter Christi Lære og Anviisning, af hvilke Retfærdsideen varetages især ved civile Tilsynsmænd, Kjærlighedsideen især ved geistlige Tilsynsmænd: saa vil dels den indre Nødvendighed i en christelig protestantisk Stat af begge Slags Tilsynsmænd erkjendes og tillige den absolute Nødvendighed af, at begge Stænders Interesser hævdes i lige Grad, efterdi Statens sande Vel kun kan med Sikkerhed fremmes, hvor Retfærd- og Kjærlighedsideen i lige Grad æres og pleies, og Statsstyrelsen saaledes bevarer Ligevægt imellem dens vigtigste Interesser.

Maaskee vil en kort Anvendelse af det Udviklede paa et enkelt Tilfælde ikke her staa paa sit urette Sted. Fremkaldelsen af en større Sædelighed og Religiositet har været gjort til Gjenstand i Stænderne: vil man nu imidlertid kort og bestemt angive de eneste mulige Midler her, da indskrænke de sig til 2 Klasser: a) saadanne, som udvortes fra hindre Lasten fra med Frækhed at overtræde Sædelighedens ydre Skranker, og b) saadanne, som indvortes fra vække, nære og styrke Sædelighedssandsen, Agtelse for Sædelærens Bud og Villiens moralske Kraft. Det første Slags Midler (som udøves af de Tilsynsmænd, der skulle haandthæve Retfærdsideen) virke blot negativt,

som forbydende Lasten offentligt at udbrede sig videre; det andet Slags Midler virke positivt til Lastens Angribelse i dens Hjerterod: og dette andet Slags Midler er det just det geistlige Kalds Hverv ideligt og ideligt at anvende. Men — disse Midlers Virksomhed beroer paa den Nidkærlighed, den ædle, christelige og udholdende Iver, der bør findes, vækkes, næres hos de geistlige Tilsynsmænd. Naar nu imidlertid dissers Udelukkelse fra Deeltagelse i Drøftningen af de høieste og vigtigste Interesser lige med deres Medborgere nødvendigen maa virke i den modsatte Retning, til Nedslaaelse af den ædle Iver og Udholdenhed, saa modarbejder Staten aabenbart herved sig selv og det i de Øiemed, de Interesser, den maa erkjende for sine ædleste og høieste, en Modarbeiden, som ene kan hæves, naar den nærer og opliver sine geistlige Borgeres Nidkærlighed og Iver paa samme Maade som de civile Borgeres og hævder og hædrer det geistlige Kald ved at træffe saadanne Foranstaltninger, at Almeenhedens Dom om Statens Agtelse for sine aandelige, geistlige, religiøse, christelige Interesser, langt fra at gjøres vaklende, tvertimod styrkes og befæstes.

Som saadan Foranstaltning formenes nu — ifølge det forud fremsatte — den at maatte ansees, at det blev Geistligheden tilladt ved selvvalgte Repræsentanter at deeltage i Drøftelsen af Landets vigtige Anliggender: thi er min ærbødigste Petition denne:

»Da Erfaring har viist, at de raadgivende Provindsialstænder have optaget til Forhandling Gjenstande, som dels middelbart, dels umiddelbart berøre det geistlige Kald, Embede, sammes baade aandelige og timelige Interesser, uden at der er givet Statens geistlige Mænd og Borgere Adgang til ogsaa ved selvvalgte Repræsentanter at tale deres vigtige Kalds og dets Anliggenders Sag: saa ansøges de høitagtede Provindsialstænders gunstige Medvirkning til, at der allernaadigst maatte gives et vist, nærmere bestemmende Antal Geistlige, dog formeent-

»ligen 2 for hvert Stift i det Mindste, Adgang til som
 »Deputerede at tage Plads i Stændernes Forsamling, og
 »at disse Geistlige maae vælges for hvert Stift af og
 »blandt dets respective Geistlighed efter de Valglove, som
 »nærmere maatte blive at bestemme, samt tage Sæde i
 »den Stænderforsamling, til hvilken Stifterne nu, hvad
 »de civile Deputerede angaaer, ere henlagte — Alt for-
 »uden de 2 Geistlige, som af Hans Majestæt directe ud-
 »nævnes.«

Hvis denne Proposition mod Formodning ikke skulde
 være lykkelig nok til at finde de ærede Stænders Sam-
 stemning og Understøttelse, da fremsættes som subsidær
 Proposition:

»At der — til Drøftningen af de Interesser, som an-
 »gaae det Religiøse, det Christelige, det Kirkelige og Sæde-
 »lige, Underviisningsvæsenet i Almindelighed (dog med
 »Undtagelse af Universitetet) samt Geistlighedens og Læ-
 »rernes hele Stilling, maatte hvert andet eller tredje Aar
 »indkaldes en Forsamling af Mænd, som have umiddel-
 »bart med Forfremmelsen af de nævnte Interesser at gjøre,
 »altsaa dannet af hvert Stifts Biskop, af en Provst, en
 »Sognepræst og en Kirkesanger, som tillige er
 »Skolelærer, for hvert Stift, Provst og Præst valgte ved
 »Stemmegivning blandt og af Stiftets samtlige Geistlige,
 »Kirkesangeren valgt ved Stemmegivning blandt og af
 »Stiftets faste Skolelærere; endvidere af en Rector, en
 »Overlærer og en Adjunct, valgte blandt og af samt-
 »lige Kongelige lærde Skolers faste Lærere, samt af føl-
 »gende ved Hans Majestæt Kongen udnævnde Med-
 »lemmer, nemlig: en theologisk Professor, en Semi-
 »nariiforstander, 2 Geistlige og 2 juridiske Embedsmænd,
 »samt en Kongelig Commissarius. En saaledes sammen-
 »sat Forsamling vilde være istand til grundigen og med
 »Sagkundskab at drøfte de hine angivne Gjenstande ved-
 »kommende Sager og derom at gjøre allerunderdanigst
 »Indstilling, saaledes som det for Provindsialstænderne er

»bestemt. Sager af den Art, at de kunne give Anledning
 »til almindelige Anordninger, vilde da af Regjeringen blive
 »forelagte de civile Stænder, mangesidigen udviklede og
 »oplyste, og naar det da maatte tillades Underviisnings-
 »stænderne — om jeg saa maa kalde denne Forsamling
 »af Mænd, der have umiddelbart med Underviisningen at
 »gjøre — at udnævne af deres Midte Tvende, af hvilke
 »Een skulde tage Sæde i Provindsialstændernes Forsam-
 »ling for Jylland, den Anden i Forsamlingen for Sjælland,
 »Fyen etc. for tillige som Underviisningsstændernes Taler
 »at udvikle og oplyse, hvad der maatte gribe ind i disse
 »sidstnævnte Stænders Anliggender: da vilde saadanne Sa-
 »gers Drøftning i de civile Stænder kunne skee hurtigere
 »og sikkert, og der var da viist ei blot Statens høie, reli-
 »giøse, kirkelige og moralske Interesser den Opmærksom-
 »hed, Omhu og Varetægt, disses egen uendelige Vigtighed
 »og saaledes Statens eget sande Tarv fordrer, men til-
 »lige den Agtelse og Velvillie mod disse Interessers gjen-
 »nem Aarhundreder hævdede og umiddelbare Befordrere,
 »som de ikke allene synes at have et billigt Krav paa,
 »men som de nu i høi Grad, til deres Gjernings glade og
 »frugtbringende Udøvelse, for hver Dag mere og mere be-
 »høve. At der endnu gives andre Grunde, som tale for
 »Billigheden og Retfærdigheden af geistlige Mænds Til-
 »stedelse til Stændernes Forsamling er i Skrifter blevet
 »fremhævet med Klarhed, og vægtige Grunde ere blevne
 »hentede fra Analogien med andre Usufructuarier og den
 »Inconsequents, der muligen synes at ligge i nogle Usu-
 »fructuariers Tilstedelse, Andres Udelukkelse. Imidlertid
 »har jeg med Flid afholdt mig fra at berøre disse Grunde,
 »deels fordi de ligge saa nær, at man tør være overbeviist
 »om, at de strax fra Begyndelsen af ere blevne frem-
 »hævede og overveiede, deels fordi ved Geistliges alminde-
 »lige Valgbarhed det Tilfælde kunde indtræffe, at flere
 »geistlige Mænd bleve valgte, end det med Hensyn paa
 »Ligevægten mellem Statens forskellige Interesser fandtes

»ønskeligt. Jeg har derfor hentet Grunde, ikke af Hensyn til Stand og Person, men af Hensyn til de Interessers Tarv, enhver christelig Stat maa henregne blandt sine vigtigste og høieste, og ved at andrage paa et bestemt indskrænket Antal af Geistlige har jeg med fuld Bevidsthed stillet mig for Øie paa den ene Side Nødvendigheden af, at Ligevægten mellem de forskellige Interesser blev bevaret, men ogsaa paa den anden Side Nødvendigheden af, at ingen vigtig Interesse, formedelst Savnet af sine retlige Talsmænd, trængtes tilbage og tilsidesattes.«

Og saaledes anbefales derfor de tvende fremsatte Propositioner ærbødigt til de høitagtede Stænders ædle, høihjertede og christelige Overveielse, og det bedes vel bemærket, at Propositionen No. 1 først og fremmest anbefales til gunstig Overveielse, og at kun No. 2 er fremsat for det Tilfælde, at Stænderne ikke finde sig foranledigede til at indlade sig paa No. 1. Men at i saadant Fald et vigtigt, et dyrebart, et kjært Haab knytter sig til No. 2, vil da ei heller af den retfærdigt og ædelt Tænkende kunne tolkes som en Stræben efter Fornyelsen af et Hierarki, med mindre enhver nidkjær Stræben hos den geistlige Mand til at frede om og forøge Indflydelsen af det, som er reent, ædelt, kjærligt, christeligt skal belægges med det forældede og i Danmark betydningsløse Ord, Hierarkie, Noget, som hverken vilde være gavnligt for Statens religiøse, kort aandelige Interesser, ei heller være billigt og retfærdigt mod de Mænd, af hvilke der til alle Tider fordres usvækket Iver og Nidkjærhed for det Aandelige, ubilligt mod de Mænd, som ved ærlig Stræben for sand protestantisk Christendom og sand Oplysnings Fremme selv have tilintetgjort Hierarkiet i dets Grundspire og saaledes have oprykket det med Rode. Og skulde endeligen en saadan Tanke kunne næres mod Proponenten, skjøndt han drevet af den inderligste Følelse af Sagens Vigtighed

og af samvittighedsfuld Pligtfølelse har fremsat det Forestaaende, da tør han haabe, at dog Nogle i den hæderlige Forsamling, som kjende hans Personlighed, Embedsførelse og litterære Virksomhed, ville skjenke ham et venligt Forsvar mod en saa ugrundet Tanke, og han tillader sig da at henvise til den nærværende Petitions Form selv. Det havde nemlig været let at faae den forsynet med saare mange Underskrifter og saaledes at have udrustet den med et udvortes Præg af Auctoritet; men han har valgt den aldeles modsatte Vej, at lade den komme frem blot med een Underskrift, byggende paa den protestantiske Grundsætning, at i Aandens Rige er det Sandheden, ikke Stemmernes Mængde, som kommer i Betragtning.

Odense Bispegaard den 10 September 1838.

Ærbødigst

N. Faber.

4.

Odense d. 11 Septbr. 1838.

Allerunderdanigst P. M.

Jeg giver mig den allerunderdanigste Frihed at overrække Deres Majestæt et Exemplar af en Petition, som jeg har formaaet een af de fyenske Deputerede, Hr. Proprietær Langkilde til Juulskov, at forelægge i den forestaaende Forsamling af Provindsialstænderne i Roeskilde. Jeg overrækker dette Exemplar med den Tillid, med hvilken en taknemmelig Søn nærmer sig til den kjærlige Fader; Følelsen af det uendelig Meget, jeg skylder Deres Majestæt, gennemtrænger mig med saa stærke og bestandige Taknemmelighedens Forpligtelser og Følelser, at jeg ikke skulde have tilladt mig et saadant Skridt, dersom der i mindste Maade havde ligget en Nyhedssyge eller en Lyst til Opposition mod det Bestaaende til Grund. Men da der kun kommer Frugt og Velsignelse, naar Enhver i sin

Stilling med redelig og varm Interesse pleier og varetager det, som ved Deres Majestæts Naade er ham betroet, saa beder jeg allerunderdanigst, at det maa blive betragtet som en umiddelbar Følge af denne pligtskyldige Omhu. Deres Majestæt har ej blot fremkaldt en nu stedse fremskridende Oplysning, men har ogsaa med en ædel Hersker-
viisdom tilladt Undersaatterne at drøfte vigtige Anliggender. Jeg har derfor ogsaa holdt mig overbeviist om, at det af mig i Petitionen fremsatte kan underkastes Drøftning, uden at Saadant vil vække Mishag i D. M.s Hjerte, Noget, jeg hverken som Undersaat, ei heller som af D. M. kaldet Embedsmand og som bunden til D. M. ved de dybeste Høiagtelsens og de inderligste Taknæmmelighedens Baand vilde kunne bære uden den dybeste Hjertesorg og Bekymring.

Allerunderdanigst

N. Faber.

5.

Kjøbenhavn d. 22 Septbr. 1838.

Fra A. S. Ørsted.

Førend jeg idag tiltræder min Reise til Roeskilde, føler jeg mig opfordret til at aflægge D. H. min dobbelte Taksigelse baade for det Meget, som De bidrog til at gjøre mig den korte Tid, jeg sidst tilbragte i Odense, saa glad og nydelsesrig, og for den mig tilsendte Petition, som agtes indgivet til Stænderne. Hvad denne angaaer, burde jeg vel egentlig og foreløbig meddele D. H. mine Tanker. Men jeg har i de Dage, jeg siden min Hjemkomst har tilbragt i Kbhvn, ved Siden af uopsættelige Forretninger, været saa adspredt ved gjorte og modtagne Besøg m. v., at jeg kun ganske flygtig har gennemgaaet Deres Arbeide, og jeg har i dette Øieblik, da jeg staaer i Begreb med at gjøre mig færdig til at staae i Reisevognen, heller ikke Tid til enten at samle de Tanker, som

denne flygtige Læsning har fremkaldt, eller til at bringe dem nogenlunde ordentlig paa Papiret. Saameget troer jeg dog at burde sige Dem, at den, efter min bestemte Overbevisning, ingen Fremgang vil faae i Stænderforsamlingen. Jeg er saa temmelig vis paa, at jeg mere end de fleste andre erkjender de Grundsætninger, hvorfra De gaaer ud; og jeg vilde, dersom der var Tale om nu at give en Stænderanordning, Intet have imod, om Geistlighedens Repræsentation i samme blev noget større, end den er, og at den gik ud fra Valg af Geistligheden selv. Men, foruden at dette dog vanskelig vil blive bifaldet, forekommer det mig heller ikke, at Savnet er saa stort, at det af den Aarsag skulde være fornødent at gjøre en Forandring i selve Anordningen af 28de Maj 1831, hvortil Regjeringen vistnok vil være lidet tilbøielig. Der vil dog aldrig blive nogen geistlig eller kirkelig Sag afgjort, som enten efter Motion fra Regjeringen eller ad Petitionsveien passerer Stænderne, uden at Biskopperne, i første Tilfælde førend Motionen skeer, og i sidste førend noget Endeligt foretages, derover blive hørte. For at ikke den christelig kirkelige Synspunkt, der endog ved verdslige Sager ofte bør tages i Betragtning, ganske skal blive overseet i Stænderforhandlingerne, synes intet stort Antal Geistlige at være fornødent, og skjøndt jeg gjerne, fordi det vilde være mere tilfredsstillende for denne agtværdige Stand, vilde unde den selv at vælge de geistlige Medlemmer (hvilket da vist nok og maatte indrømmes Universitetet, hvis Repræsentation og maatte være talrigere, naar Geistlighedens blev det), saa tør jeg dog antage, at Regjeringen ikke vil vælge Andre end dem, der ligesaa vel kunde blevet valgte af Geistligheden. Det kan vist nok hælde, at den ei altid træffer det allerheldigste Valg, men dette kunde vel og hælde Geistligheden. Iøvrigt kan man heller ikke antage, at det christelig religiøse Princip og den Indvirkning, samme bør have paa Lovgivningen og Statsstyrelsen, er Forsamlingens øvrige Medlemmer fremmed,

og jeg maa bemærke, at heller ikke enten Jurisprudentsen eller anden Videnskabelighed har nogen Repræsentant i Forsamlingen (paa Universitetets Medlem nær), men at det kun er Tilfældighed, at der blandt Grundeierne ere adskillige Jurister (Antallet af nogenlunde grundige Jurister er dog meget for lidet). Det videnskabelige Element maa dog Regjeringen tilveiebringe tildeels ved Hjælp af de nærmest staaende Embedsmænd, hvortil Biskopperne især maa regnes. Stænderne skulle fra den almindelige folkelige Standpunkt prøve Regjeringens Forslag og gjøre de Motioner, som findes gavnlige; at hermed forener sig videnskabelig Oplysning, er vist nok høilig at ønske, men det er antaget, at den heller ikke just vil mangle hos de af Grundeierne valgte Grundeiere. Men, som forhen anført, troer jeg, at Forsamlingens Flerhed vil ikke blot, som jeg, finde den større Deeltagelse af Geistligheden i Stænderforsamlingerne mindre nødvendig, og derfor, som en Forandring i Institutionens Grundlov, i det mindste for Tiden utilraadelig, men at den vist nok lidet grundede men derfor ikke lidet almindelige Frygt for hierarchisk Anmasselse vil lade sig høre.

Dersom D. H. havde meddelt mig noget om Deres Forsæt at indgive en Petition som den anførte, vilde jeg have raadet Dem til enten aldeles at opgive den, eller at have forandret den til en Petition om, at Beneficiar-Besiddelse af faste Eiendomme maatte ansees lige med Eiendoms- eller i det mindste med Fæstebesiddelse. Ogsaa dette vilde vistnok finde en Deel Vanskelighed, men det forekommer mig dog baade i sig selv at have langt mere for sig, ligesom det vel heller ikke ligefrem kunde siges at stride imod Anordn. af 28 Maj 1831, hvori Regjeringen for Tiden vel saa meget mindre vil gjøre Forandring, som der andrages paa Forandringer, som synes særdeles betænkelige; og derfor troer jeg, at Forsamlingen langt hellere gik ind paa, at geistlige Embedsmænd qua Beneficiar-Besiddere af iøvrigt qualificerede Eiendomme nød Grund-

eieres eller Fæsteres Rettigheder, end paa at de som en særegen Stand for at gjøre deres særegne Rettigheder (saaledes vilde man opfatte det) gjældende, skulde have en særegen Repræsentation; ligesom det og er rimeligt, at de Geistlige, der bleve valgte af deres Medborgere, vilde faae en større Virksomhed i Forsamlingen end de, der sendtes af deres Standsbrødre. Ogsaa vilde man vist nok være opmærksom paa det Ønskelige i, at Bondestanden fik en Deel Mænd at vælge paa uden for dem selv og uden for dem, som ellers kunde ventes at Bonden vilde vælge paa, der maaskee uden for Præsterne ikke let vilde blive andre end Procuratorer.

Undskyld den Flygtighed og Uorden, hvormed jeg ytrer mig om en saa vigtig Sag. Min Hensigt hermed er fornemmelig den, at forberede Dem paa de Erindringer, som jeg maaskee vil komme til at gjøre mod Forslaget, men som sandsynligviis dog de Erindringer, der andetsteds fra ville blive gjorte, ville gjøre overflødige eller endog give en anden Retning (jeg troer snarere, jeg vil komme i det Tilfælde at maatte tale imod en uretfærdig Bedømmelse af Forslaget). Efter det Venskab og den Fortroelighed, som D. H. har viist mig, vilde det være en upassende Tilbageholdenhed aldeles ikke at meddele Dem, hvorledes jeg betragter Forslaget.

Og nu min gjentagne hjertelige Tak o. s. v.

6.

I Anledning af det Os ved Din allerunderdanigste Skrivelse af 11te d. M. tilstillede Exemplar af en Petition, som Du angiver at have formaaet En af de fyenske Stænderdeputerede til at fremlægge i Forsamlingen af Provindsialstænderne for Sjællands med flere Stifter, ville Vi hermed have Dig tilkjendegivet, at Vi med særdeles Mishag deraf have erfaret, at Du saa aldeles miskjender Din Stilling og Dine Pligter som Embedsmand, at Du, istedetfor at afvente Vort allernaadigste Tilkjendegivende: om og hvor-

vidt Dit Andragende maatte fortjene at tages i Betragtning og at egne sig til derover at indhente de raadgivende Provindsialstænders allerunderdanigste Formening, dermed har henvendt Dig directe til disse.

Befalende Dig Gud!

Givet i Vor Residentsstad Kjøbenhavn d. 29 Septbr. 1838.

Frederik R.

Til Os elskelige Biskop over Fyens Stift, Doctor theologiæ
Faber, Ridder af Dannebrogen.

7.

Odense d. 30 Septbr. 1838.

Hr. Proprietær Langkilde, Roeskilde.

Da der ere indtrufne Omstændigheder, som gjøre mig det til absolut Pligt at tage den Petition tilbage, som De har været saa god at ville indgive, saa beder jeg, at den nu aldeles bliver holdt tilbage, og hvis den skulde være anmeldt, at De da vil tage den tilbage. Skulde Petitionen være uddeelt iblandt Medlemmerne, faaer det at gaae; men skulde Nogen deraf tage Anledning til at gjøre Petitionen til sin, da maa jeg bede herimod at nedlægge den bestemteste Protest. Jeg beder ret meget at undskylde den forgjæves Uleilighed, jeg har foraarsaget Dem.

N. Faber.

8.

Odense d. 30 Septbr. 1838.

Til Kongen.

Deres Majestæt har under 29 Septbr. d. A. lagt Berøvelsens tunge Kors paa mit Hjerte ved Tilkjendegivelsen af særdeles Mishag med Hensyn paa Indgivelsen af en Petition, hvorom jeg den 11 Septbr. allerunder-

danigst havde henvendt mig til D. M. — Jeg har øieblikkelig gjort, hvad jeg under disse Omstændigheder maatte ansee for min absolute Pligt, idet jeg øieblikkelig har paalagt den Deputerede, som havde paataget sig Hvervet at indgive Petitionen, aldeles at holde den tilbage, hvis den ei er indgivet, men i saadant Fald strax at tage den tilbage, og hvis mod Formodning noget Medlem alligevel nu vilde gjøre den til sin, da høitideligen derimod at protestere. — At jeg ikke uden D. M.s Vidende og Villie vilde gjøre dette Skridt, har jeg ved Indsendelsen af Petitionen allerunderdanigst viist. Jeg troede, hvis Petitionen havde D. M.s Mishag, at saadant strax, maaskee ved et mundtligt Ord til Commissarius, var blevet yttret; han havde da standset Petitionen paa den simpleste Maade; i denne Tanke ansaae jeg endog den Omstændighed, at Intet var mig tilkjendegivet før d. 24de ¹⁾, som et stiltiende Samtykke.

D. M.! der gives Feiltagelser, som udspringe af Mangel paa Hjertets ædle Følelser, udspringe af Selvraadighed eller deslige andre fordømmelige Egenskaber; men der gives ogsaa Feiltagelser, som udspringe af Omstændigheders Sammenstød, hvor Forstanden ei har opfattet Alt med den fornødne Klarhed. Min Feil i nærværende Tilfælde er, som jeg paa det Bestemteste og Helligste tør bevidne, udsprungen, ikke af den første, men af den anden Kilde. Som udsprungen af den første Kilde vilde den i Sandhed ogsaa have været for aabenbar, til at jeg tør antage, at D. M. engang vilde troe den mulig. — Men i den anden Henseende have Omstændighederne forledet mig til at forsee mig, dog paa det bestemteste mod min Villie. At feile paa denne Maade har hver Tid kaldet menneskeligt: derfor ansøger jeg D. M. paa det allerunderdanigste, at dette ogsaa maa blive Dommen i nærværende Tilfælde, og da jeg strax har gjort

¹⁾ Stænderforsamlingens Aabningsdag.

Alt for at redressere min Feil og derved i Gjærningen viist, hvor oprigtig min Bedrøvelse er, saa nærer jeg ogsaa det allerund. Haab og nedlægger den indstændigste Bøn, at D. M. — Naadens jordiske Kilde — vil tilgive mig denne — ikke Hjertets, men Forstandens Feiltagelse. At tilgive er kongeligt og christeligt; jeg hentyer til D. M.s kongelige Sind og christelige Hjerte.

— — — — N. Faber.

9.

Odense d. 2 Octbr. 1838.

Til Conferentsraad Ørsted, St. K. og D. M. Roeskilde.

Da jeg har megen Grund til at befrygte, at Nogen har bibragt Hs. Majestæt Kongen den urigtige Efterretning, at den Petition, som jeg havde ønsket at kunne lade indkomme til Stænderne, skulde være paa sædvanlig lovbefalet Maade ved en Deputeret indgivet, men Ingen bedre end D. Høivelb. er istand til at oplyse Efterrettningens Usandhed, saa er jeg saa fri herved ærbødigst men ogsaa indstændigst at ansøge D. H. om, at De vil til H. M. Kongen indsende en Attest for, at ingen Petition fra mig gjennem nogen Deputeret er indgivet til Stænderne.

— — — — N. Faber.

10.

Odense d. 6 Octbr. 1838.

Til Kongen.

Allerunderdanigst P. M.

I Anledning af Deres Majestæts allerhøieste Skrivelse til mig af 29 Sept. d. A. hentyede jeg strax til D. M.s Naade, saaledes som jeg formener, at det sømmer en god Undersaat og taknemmelig Embedsmand. Idag hentyer

jeg allerund. tillige til D. M.s retfærdige og billige Dom og fremlægger til den Ende et Aktstykke, som D. M. ikke vil negte at værdige allernaadigst Opmærksomhed. Dette Aktstykke er nemlig det Brev, som jeg d. 28 August d. A. tilskrev Hr. Proprietær Langkilde til Juulskov, som er den Mand, der havde lovet at ville fremlægge min Petition i Stænderforsamlingen. Dette Brev lyder saaledes:

(her anføres ordret Aktstykket Nr. 1).

D. M. vil af dette Brevs Slutning allernaadigst erfare, at jeg virkelig har havt pligtskyldigt Hensyn til min Stilling qua Embedsmand. Da nu D. M.s allerh. Skrivelse af 29 Sept. kom mig tilhænde Søndag Aften, maatte den ramme mig paa en uventet Maade, idet jeg maatte befrygte, at den Deputerede, uagtet Slutningen af mit Brev til ham, havde indgivet Petitionen, og jeg greb derfor strax det eneste Middel, der efter min Tænkemaade stod mig aabent, det at hentye til D. M.s Naade og Tilgivelse. Men øieblikkeligen indhentede jeg ogsaa Erkyndigelse fra Roeskilde, hvorved jeg da erfarede, at Petitionen ikke er indgivet, hvilket jeg ogsaa stedse antog, men hvorom jeg dog paa en smertelig Maade gjordes uvis og vaklende ved den allerh. Skrivelse af 29 Sept. Jeg haaber allerund., at endog nu fra Commissarius er, hvad jeg har ansøgt ham om, indgivet til D. M. Attest for, at Petitionen ikke er indgivet til Stænderne. At nu mit Brev til Hr. Langkilde er heelt igjennem tilligemed dets Slutning virkelig skrevet d. 28 Aug., vil D. M. ikke betvivle, naar jeg tilføier at ville hvorsomhelst bevidne Sandheden deraf med Eed. Men jeg skylder Regnskab for, at jeg ikke strax d. 30 Sept. allerund. paaberaabte mig denne, som jeg haaber —, dog i nogen Grad retfærdiggjørende Skrivelse. — Grunden er denne: Havde den Deputerede alt afgivet Petitionen og saaledes overseet Slutningen af mit Brev, da vilde jeg — ved at anføre dette — have skudt noget af Forseelsen over paa hans Skuldre. Dette fortjente denne

brave Mand ikke, og en Følelse i mit Hjerte erklærede det uhonnet, om jeg vilde have grebet denne Udvei for at formindske min egen Brøde. Jeg taug altsaa herom, fast besluttet paa ene at bære den tunge Lod, men stolende fast paa den Tro, at hvor der handles honnet og bravt, ville ogsaa en sorgfuld Skjebnes mørke Skygger igjen adspredes af Hans Haand, hvis usynlige Førelser det jor-diske Øie ikke formaaer at skue.

Jeg tør efter denne Udvikling allerund. haabe D. M.s Sind noget mildere stemt imod mig, og dette giver mig Mod til endnu allerund. at fremsætte Følgende:

Siden D. M. oprettede Stænderinstitutionen, er der aabnet 2 Veie til D. M., den ene gennem Collegierne, den anden gennem Stænderne. Angaaende Sager, som angaae Embedet og dets Gjerning, har jeg aldrig afvejet fra den Vei, som fører gennem det Collegium, hvilket jeg er underordnet, og uagtet enkelte Sager, der ret maatte ligge mig meget paa Hjerte som geistlig Overtilsynsmand i Stiftet, kunne have faaet et Udfald, der meget maatte nedslaae mig, har jeg dog aldrig derfor henvendt mig directe til D. M. af den Grund, at jeg respecterer de gradevise Forhold i Bestyrelsen, og føler, at en Overspringen her ikke kan eller bør skee, hvorfor jeg endog trøster mig til at formene, at ikke let nogen Biskop med mere Ærbødighed for Collegiet søger at udføre sit Hverv og afgive Erklæringer og Beretninger end jeg. — Men hvad Indholdet af Petitionen angaaer, da var denne ikke nogen Embedssag, og uagtet jeg nærer den sandeste Høiagtelse for Cancelliet som et kraftigt og retfærdigt Collegium, under hvilket det er en Fornøielse for dygtige Mænd at arbeide, saa holdt jeg mig dog tillige overbeviist om, at Stemningen med Hensyn paa det christelig Religiøses og Kirkeliges Element var en saadan, at en Forestilling gennem Collegiet om det, Petitionen indeholder, kun vilde have tildraget mig en alvorlig Miskjendelse, thi jeg har en yderst beskeden Mening om Vægten af en Biskops Røst i

Sager, hvor han er af en anden Anskuelse end Collegiet. — Ved den nærværende Sag maatte det derimod have været af Vigtighed og Interesse at vide, hvad Gjenklang Sagen fandt i Folket, og derfor vilde den — gennem Stæderforsamlingen være kommen til D. M., betragtet fra ganske andre Sider end ellers.

Har jeg nu feilet i at betragte Stænderinstitutionen tillige som en gavnlig og vigtig Institution til derigjennem at forskaffe vigtige Anliggender, mangesidigen drøftede, en saadan Adgang til D. M., som ellers ikke var mulig, og har jeg feilet i at antage det ikke stridende mod D. M.s Villie, at denne Vei benyttedes ogsaa med Hensyn paa en heel Stands vigtige Interesser og Stilling, saa har jeg allerund. stræbt at gjøre denne Feiltagelse god igjen ved aldeles at tage Petitionen tilbage, og jeg hentyer derfor her — som i min allerund. P. M. af 30 Sept. til D. M.s Naade og Tilgivelse for denne Forstandens, ikke Hjertets Feiltagelse.

Allerund. N. Faber.

11.

Vi ville herved allernaadigst have Dig tilkjendegivet, at det har været Os behageligt af Din allerunderdanigste Skrivelse af 30te f. M. at erfare, at Du har taget Din deri ommeldte, til Provindsialstænder-Forsamlingen i Roeskilde indgivne Petition tilbage¹⁾. Befalende Dig Gud!

Givet i Vor Residentsstad Kiøbenhavn d. 9 October 1838.

Frederik R.

Til Os elskelige Biskop over Fyens Stift, Doctor theologiæ & philosophiæ Faber, Ridder af Dannebrogen.

¹⁾ Som det vil ses, hvile begge de kgl. Skrivelser paa den Vildfarelse, at Petitionen var indgiven, hvilket den ikke var og heller ikke blev.

12.

Roeskilde d. 6 October. 1838.

Fra A. S. Ørsted.

I Overensstemmelse med D. H.s ærede Skrivelse af 2den d. M. har jeg tilmeldt Hs. Majestæt, at den Petition, som De, efter hvad De havde indberettet, havde villet lade fremlægge for de her forsamlende Provindsialstænder, ikke endnu var indgiven, samt at De, efter hvad Proprietær Langkilde havde tilkjendegivet mig, havde anmodet ham om at tilbageholde samme.

Det har gjort mig meget ondt, at dette tilsigtede Foretagende har paadraget Dem Ubehageligheder. Jeg forudsaae vel, at Kongen vilde tage det ilde op, og, dersom De i de Dage, jeg havde den Glæde at leve saa meget med Dem, havde meddelt mig noget om Deres Forsæt, skulde jeg ikke have undladt at yttre mig derover. Da D. H. var saa god at tilskrive mig og unde mig et Aftryk, dog uden at forlange min Mening, fandt jeg det betænkeligt at yttre noget om Kongens formodede Mishag med at De, i Deres Stilling, vilde anbringe en saadan Sag ved Stænderne. Blandt andet indsaae jeg vel, at det, uagtet De ugjerne vilde foretage noget, som var Kongen imod, dog kunde være, at De fandt Dem saaledes opfordret ved Pligt til at bringe Sagen i Bevægelse, at hin Betragtning ei kunde være afgjørende; ligesom det og, efterat De allerede havde ladet Petitionen trykke og formaaet Prop. Langkilde til at fremlægge den, maatte, fra flere Sider, være ubehageligt at træde tilbage. Det forekom mig saaledes endog udelicat at ville meddele Dem, hvad jeg i saa Henseende formodede, og derved paaføre Dem en ubehagelig Reflexion, som dog, efter hvad jeg antog, ei kunde bestemme Deres Handlinger. Jeg havde imidlertid ikke mindste Ahnelse om, at Kongen vilde træde imellem, førend han under 29 Sept. f. M. tilstillede mig Afskrift af sit Reskript af samme Dato. Jeg tilskrev Dem derimod

den Dag, jeg forlod Kiøbenhavn (d. 22 Sept.), deels for at takke D. H. for det meget, som De havde bidraget til at gjøre mig de Dage, jeg tilbragte i Fyen, glædelige saavel i Øieblikket som i Erindringen, deels for, fra en anden Side, skiøndt kortelig og i stor Hast, at yttre mig over Petitionen, hvilket i Særdeleshed gik ud paa, at den, efter min Overbeviisning, ei vilde vinde Bifald i Forsamlingen. Dette Brev haaber jeg dog, at D. H. har modtaget, uagtet Deres Skrivelse af 2den October ikke indeholder noget Spor dertil.

Skiøndt det vist nok er D. H. ubehageligt baade at have gjort Kongen imod, og at De ved Reskriptet er bragt i den Nødvendighed at gjøre et Tilbageskridt, som sandsynligviis vil opvække en fra flere Sider fortrædelig Omtale, saa vil De dog vist nok finde Dem beroeligt ved den Overbeviisning, at have handlet i den Hensigt at befordre en god og vigtig Sag ved et Middel, som De fandt tjenligt og tilladeligt. Kongens Uvillie vil vist og igjen lægge sig, og jeg skal, om en god Leilighed frembyder sig, ikke undlade at udvikle de Grunde, der tale for, at en Embedsmand i en høiere Stilling i et hans Embede vedkommende Anliggende kan benytte Stænderinstitutionen for at give en Sag et Fremstød, inden den bringes for Regjeringen, noget, som han for Resten ikke vil bringes til at indrømme, ligesom jeg heller ikke kan nægte, at denne Fremgangsmaade, saa vel meent den end kan være, let kan faae et Udseende af, at Embedsmanden har en Mistillid til, at Regjeringen ynder hans Andragende, og derfor vil søge det forstærket ved Stændernes Hjælp. Ogsaa troer jeg at kunne sige, at D. H. neppe har været opmærksom paa, at Deres Andragende gik ud paa en Forandring i selve Grundloven for Stænder-Indretningen (Anordn. 28 Mai 1831). Dog dersom Kongen ei selv bringer Sagen paa Bane, gjør jeg vist bedre i at tie. Sandsynligviis har De og selv tilskrevet H. M. Iøvrigt har jeg ikke været

i Kiøbenhavn, siden jeg gik til Roeskilde, og kommer der heller neppe før om 8 Dage.

13.

Odense 10 October 1838.

Høivelbaarne Hr. Conferentsraad Ørsted, S. K. —
D. M. &c. Roeskilde.

Jeg skylder i Sandhed D. Høivb. den inderligste Taknemmighed for, at De, en saadan Mand, paa saa høi en Post, med saa mange og vigtige Forretninger, har tænkt paa mig i Deres 2de venlige Skrivelser af 22 Sept. og 6 Oct. d. A. Hvor takker jeg Dem ikke af mit inderste Hjerte for de Ord i Deres sidste Brev: »Blandt andet indsaae jeg vel, at det, uagtet De ugjerne vilde foretage Noget, som var Kongen imod, dog kunde være, at De fandt Dem saaledes opfordret ved Pligt til at bringe Sagen i Bevægelse, at hiin Betragtning ikke kunde være overveiende«. — Ja saaledes er det. De har læst mit Hjertes Skrift tydeligt og klart. Saa var der dog een Mand med saa ædelt et Hjerte og høihjertet Anskuelse, at han vilde og kunde erkende, at Pligten kan være en Mand saa ærværdig, at jordiske Hensyn, — som han vel kunde tænke sig — maatte vige for Pligtens og Samvittighedens Røst. Tro mig, D. H.! en saadan Erkendelse gjør et bravt Hjerte godt; thi hvad er det, man omgives af, og som man hører paa alle Kanter? Er det ikke denne beregnende Verdensklogskabs Ord, der, kaldende sig selv Viisdom, henter Regler for sin Handlen blot fra jordiske, timelige Hensyn, kalder Hensyn til Pligt og Samvittighed Blændværk, og Hensyn endog til en Regnskabens Dag for Gud og Christus — Sværmeri og halv Afsindighed, og derfor ofte griber en ussel Tale- og Handlemaade. Gennem al denne elendige, beregnende Tale af Verdenskløgt at høre et Ord, som endnu viser Tro paa en Handlen af Pligt, der staaer høiere end beregnende Klogskab, er lige-

saa vederqvægende for Hjertet, som Oasens Kilde er lædskende for Vandreren, naar han, omgiven af Sandørkens golde Flade, omsider naaer et venligt Sted, der qvæger Øjet og skienker Skygge og Forfriskning. Og da nu ethvert godt og reent Hjerte gjerne aabner sig for den venlige Tillids Ord, som Blomsten aabner sig for den venlige Foraarssol, saa vredes ikke, at jeg med aaben Oprigtighed berører følgende Puncter i D. H.s tvende ærede Skrivelser.

a. Jeg har intet Øjeblik været uvis om Deres Dom om min Petitions Indhold, da jeg jo maatte kunne læse Dommen i Deres Afhandling om, hvorvidt den danske Kirkes Forfatning behøver nogen gennemgribende Reform, en Afhandling, der, uagtet et nyt Vidnesbyrd om Forfatterens Skarpsindighed, dog frembød 2 store, af mange Geistlige dybt følte Savn. For det Første fremhævede den ikke den christelige, høihjertede Omhu for de religiøse Interesser, som en christelig Stat qua saadan skylder disse. Var denne, som et Princip, blevet belyst først paa den rette Maade, i Sandhedens fulde Glands, maatte Resultatet af Afhandlingen være blevet et ganske andet; men en saadan Udviklingsgang vilde have stridt mod det Resultat, der allerede havdes for Øie. Men var det nu noget Under, at Afhandlingens Resultat ikke satisfacerede manges brav, ædel geistlig Mand, som dog alligevel — taug.

b. For det Andet anførte De i Deres Afhandling een Grund, hvis Gyldighed Geistligheden ikke kunde indrømme, og da De nu gjentager den i Deres Brev af 22 Sept., saa seer jeg deraf, at De virkelig tillægger denne Grund Vægt og Betydning, hvorfor jeg nødvendigen maa berøre den. Grunden lyder saaledes: »Geistligheden har Biskopper, som blive hørte«. — D. H.s ædle Hjerte lægger Mere og Andet ind i disse Ord, end Erfaringen stadfæster; og af den Ukyndige og Eenfoldige forstaaes de paa en Maade, som er aldeles urigtig. Lad os derfor med Oprigtighed dvæle nogle Øieblikke ved dem. — At Sager af

geistlig Natur ville fra oven af komme til Biskoppernes Erklæring, tør man antage, skjøndt saavidt mig vitterligt der intet Lovbud gives for, at det skal skee med andre Sager end dem, som angaae Underordnedes Supliker o. s. v. Men forsaavidt Erklæringer alligevel indhentes, er det rigtigt, at Biskopperne faae Leilighed til at skrive; men derfor blive de ikke hørte: Ordet høres er just her og i vor Tid af den høieste Betydning. Det mundtlige Ord har noget ganske andet at betyde end en skriftlig Erklæring —: det mundtlige Ord mødes igjen af et andet mundtligt Ord; den levende Tale lægger en Kraft i Ordet, ingen Pen formaaer; et mundtligt Ord i Stænderne er talt til hele Landet; er Ordet ædelt og godt, da dør det ikke hen; det lyder ud til Manges Hjerter. Er dette en vitterlig Sandhed, skulde da D. H. virkelig for Alvor mene, at der ligger synderlig Vægt i den Grund: Biskopperne blive hørte, naar deres Ord bestandigen blot staae paa et Papir, der lægges sammen, lægges hen, og dermed er da Ordet — begravet. Og skulde nu endog Udtrykket: »blive hørte« have den Betydning, som maaskee Nogle i Eenfoldighed kunde troe, at der virkelig tages alvorligt og ret meget Hensyn til Biskoppernes Erklæringer ogsaa da, naar disse ikke stemme med Collegiets forudfattede Anskuelse, saa tænker jeg, at Sandheden her er saavel D. H. som mig for vel bekjendt, til at De ikke skulde give mig Ret i, at de Ord: »Biskopperne blive hørte« ikke betyde, hvad Ordene sige, og i Grunden kun betyde lidet. Jeg vil i den Henseende kun tilbagekalde i behagelig Erindring et Par Tilfælde fra den seneste Tid, som ere mødte mig. — Sognepræsten R. i Oure og Veistrup, som i sit Embede i Slagelse havde været afsindig og været paa Bistrup, blev efter sin Forflyttelse her til Fyen atter saa tungsindig, at der maatte beskikkes ham Kapellan paa eget An- og Tilsvær. Hans Formand i Kaldet havde havt til Kapellan B., en Contemnendist af saa ringe Gaver, at Mange i Menigheden vare misfornøiede med ham. Ved Formandens

Død var B. aldeles flyttet bort, havde afslaaet at tage mod andet Kapellani og havde saaledes aldeles renonceret paa al Forbindelse med Sognekaldet. Da R. nu maatte have Kapellan, og B. kjendtes som et spagfærdigt Menneske, indleddedes Underhandling med ham fra Familien R.s Side. Neppe hørte Menigheden dette, før en Deputation af 4 Mænd drog til mig, demonstrerede mod B.s Antagelse med Grunde, der ikke kunde afvises. Jeg henvendte mig da til Collegiet, fremstillede den nøgne Sandhed, talede paa den indstændigste Maade for Sognets aandelige, christelige Tarv, men — forgjæves. R.s nu afdøde Broder, Kjøbmand eller Agent, talte Sagen mundtlig i Kiøbenhavn og — seirede. Nu sidder R. som aldeles afsindig i Daareanstalten i Odense, og Sognets aandelige Tarv er lagt i Hænderne paa — B.

Endvidere — da Amtsprovst Vedel gik af, var det ved Kgl. Resol. af 9 Decb. 1828 bestemt, at Sunds Herred paa en Maade skulde sønderlemmes, idet Øerne gik over til Langeland, medens Resten og Salling skulde udgjøre eet Provsti, altsaa bestaae af 26 Kald; at dette, nu da de provstelige Forretninger ere blevne saa mange og stedse forøges, var alt for meget, naar en Mand tillige skal besørge sit Embede som Præst, derom var der nu kun een Mening blandt Mænd af geistlig Erfaring. Da nu flere Mænd, til hvilke jeg selv havde henvendt mig, og de andre Mænd, til hvilke jeg efter Collegiets Befaling ligeledes havde henvendt mig, havde refuseret, saa indgav jeg en allerund. Ansøgning af 30 Juni 1837 om, at Sunds Herred maatte blive usønderlemmet og faae sin egen Provst, Salling H. faae sin, et Andragende, som — fjernt fra al Anmasselse — kun havde Provste- og Præsteembedets rette Forvaltning for Øie, hvilket jeg efter Pligt og Samvittighed maatte paasee. D. H. veed, at det er saa langt fra, at jeg blev hørt, at endog een af Collegiets egne Deputerede, efter hele Collegiets Samtykke, selv directe skrev til en Præst om at modtage Provstiet heelt, hvilket denne

efter en saadan Anmodning var villig til, havende siden erklæret mig skriftligen, at han, om jeg havde anmodet ham derom, vilde have sagt nei, men anmodet af Collegiet sagde: Ja. Nu var det jo naturligt, at Collegiet ved paa den ene Side at fremlægge min Ansøgning om Provstiets Deling for Kongen og paa den anden Side en Mands Ord for at ville overtage hele Provstiet let kunde faae denne Mand valgt; men hvorvidt en saadan Tournure var overensstemmende med ædel, christelig Omhu for baade Provste- og Præste-Embedets tilbørlige Forvaltning, det vil jeg ikke afgjøre: men saa Meget er vist, at Biskoppen, hvis Stemme i dette Tilfælde billigen om nogensinde ellers maatte have faaet Vægt, blev snarere paa en verdensklog Maade contramanderet end — hørt. Jeg erholdt ikke engang et Svar paa min Forestilling til Kongen og maa altsaa formode, at den enten slet ikke eller uden mindste Anbefaling er bleven ham forelagt. Men altid bliver det et mærkeligt Beviis for, hvorvidt Biskoppens Ord blive hørte, hvor de ei stemme med Collegiets Anskuelse.

c. De mener, at Jurister ikke ere repræsenterede, og at heraf en Grund kan tages, til at de Geistlige heller ikke bør være det. Men lader os give slip paa Personerne og holde os til Interesserne, da kunne disse efter en aldeles rigtig Logik deles i de materielle og de aandelige, de civile og de geistlige: paa begges oprigtige Hævdelse af Staten beroer Landets Vel, men kun de første ere repræsenterede, ikke de sidste. Og ikke mere kan i Sandhedens Vægtskaal den Grund veie, at de Deputerede jo ogsaa ere Christne, aldenstund D. H. selv meget godt veed, at de materielle og verdslige Interesser have en saadan Overvægt hos Christne, der idelig versere i disse, at de aandelige kunne behøve alt muligt Forsvar for ikke at opluges af disse. Den christelige Tidstone, da Cancelliets Herrer, endog Præsidenten selv gik hen for at høre theologiske Candidater prædike, for deraf at hente

Motiv til deres Befordring, er forbi; og synes nu Tidsalderen endog at forvandle et gammelt Ordsprog til dette: Materialisten sind böse Christen, saa vil D. H. som ærlig og sanddru Mand maatte indrømme, at fordi de Stænderdeputerede ere Christne, ere derfor eo ipso de christelige Interesser ikke saaledes repræsenterede, sikkrede, hævdede som enten Staten qua christelig bør sørge for, eller som den geistlige Stand med største Billighed kan vente det.

d. D. H. vilde have raadet mig til at give min Petition det Sving, især at have urgeret andre Beneficiariers Valgret og Valgbarhed, og at have fortrinligen bygget paa denne Grund. Men skjøndt jeg har antydnet denne Grund i min Petition, saa vilde det — efter min Overbevisning — have været aldeles urigtigt at bygge Petitionen derpaa. Alt havde da faaet Udseende af at ville hævde en personlig Ret; den Indvending vilde da ligget lige for Døren, at ikke Personer qua saadanne skulle i Stænderne repræsenteres; at i saa Fald kunde der være andre Personligheder, der ligeledes skulde optages; en saadan Basis, urgeret, vilde have givet Angreb og Beskyldning for Hierarki et velkomment Støttepunct. I min Petition baserede jeg derimod Andragendet paa den Agtelse for de aandelige, christelige, sædelige Interesser, hvilke ikke ere repræsenterede, og hvilke Staten som ædel, christelig, sædelig skylder en Repræsentation, skylder den for Gud og Mennesker. Fra denne ganske anden, denne høiere Side var Sagen taget og fremsat af mig, og var der ikke i Stænderne den Intelligents, den Christelighed, den rene Villie, at den vilde blive opfattet fra dette Synspunct, saa behøvede man ikke at spørge om Petitionens Udfald.

Og hvorledes skulde jeg paa en god Maade kunne have baseret en Petition paa Præstens Stilling som Beneficiarius, efterdi Analogi, Billighed, Retfærdighed her talede saa høit, og en saa betydningsfuld Røst dog hverken i de vise Mænds Forsamling ei heller senere paa andre Steder havde gjort sig gjældende! Maatte jeg ikke have spurgt:

Hævdede de dengang tilkaldte geistlige Medlemmers Røst sig ikke kraftigere til Forsvar i hiin Forsamling? Gjorde de det ikke, saa er det et Beviis for, at de geistlige Interesser bør repræsenteres ved retlige Talsmænd, og taledede de, som de burde, saa er atter her et Beviis for, at de ei bleve hørte. Men om end Antallet af Civile blandt de vise Mænd, aldeles overlegent de dengang tilkaldte faa Geistlige, maaskee var Aarsag i, at de aandelige Interessers Krav ei tilbørligen blev fremhævet, hvad Forsvar fandt da disse i det Collegium's Midte, der staaer over Geistligheden og dens Kald, uden at een eneste geistlig Mand har Sæde eller Stemme deri? Var der en Røst, som for Kongens Throne taledede, jeg vil ikke engang sige, til Standens retfærdige Bedømmelse, til dens Ære, men taledede for at afværge fra samme den uretfærdige og dybtsaarende Begegnelse, udtrykkeligen her at udelukkes af en Klasse, til hvilken den retteligen henhørte? Var der i Collegiet nogen Røst, der med Varme taledede, jeg vil ikke sige Billighedens, men Retfærdighedens Sag? Var der noget Hjerte ædelt nok til at indrømme, hvad Danmarks Cultur og Oplysningstrin nu skylder en ægte protestantisk Geistligheds brave Virken, og ædelt nok til at føle det Utaknemmelige i at udelukke denne Stand, ædelt nok til at føle den bittere Smerte, som derved kastedes i Standens Hjerte, freidigt nok til at tolke den? Hvorledes har Hjertelaget været mod Standen, naar ikke selv simpel Statsviisdom kunde, endog kun betragtet som beregnende Klogskab, overtale sig til at give Geistligheden Adgang for ikke at kaste Bitterheden af lidt Tilsidesættelse i dens Hjerte og saaledes bidrage til at svække dens inderlige og oprigtige Iver for dens Gjerning? Saa-danne Spørgsmaal maatte af sig selv have frembudt sig, dersom jeg havde valgt den antydede Basis. Rettest handlede jeg da vel i ganske at forlade denne og søge med christeligt Sind at bære Tilsidesættelsen qua Beneficiarius, men derimod kun tænke paa at redde de aandelige og

christelige Interesser fra den synkende Agtelse, om det var muligt.

Og hvis nu D. H. vilde sige, at Petitionen, om den var kommen frem, dog ingen Fremgang vilde have faaet, saa svarer jeg hertil, at jeg altid har tænkt mig, at D. H. maatte af al Magt have talt imod den. Dette maatte De have gjort som Kongens Mand og Kglg. Commissarius, hvis Pligt jeg anseer og erkjender det at være at forsvare den Kglg. Institution, saaledes som den nu eengang er. De maatte have talt imod den, fordi en Indrømmelse af dens Billighed vilde stride mod den fælleds Aand og Anskuelse, der maa antages at være det Collegiums, af hvilket De er Medlem. De maatte have talt imod den, fordi den strider mod den Anskuelse, De før i Skrifter har hævdet, og hvilken som et Udtryk af Deres Overbeviisning De altsaa ikke kunde frafalde. Uagtet Petitionens Skjebne under saadanne Omstændigheder ei kunde været tvivlsom, vilde den dog — det er min fuldeste Overbeviisning — ikke være bleven frugtesløs. Ved Discussionen vilde mange Tanker være blevene aabenbare, Tingenes sande Stilling vilde være bleven kjendt paa en rigtigere Maade end før, og uagtet et gunstigt Resultat nu ei var blevet naaet, vilde det levende Ord have udkastet et Frø, hvorefter en god Sæd upaatvivleligen engang vilde være fremkommen, om den end først havde opnaaet Modenhed, naar de Nulevendes Been smuldre i Graven.

I min allerund. P. M. til Hs. Maiest. af 6 ds har jeg tilladt mig at yttre, at der siden Stænderinstitutionen maatte antages at være 2 retlige Veie for Sager til H. M., dels gjennem Collegierne, dels gjennem Stænderne, og at det vel var tænkeligt, at en Sag gjennem Stænderne kunde blive oplyst paa andre og forskellige Maader, end det var muligt igjennem Collegiet; at her naturligviis ikke var Talen om Embedssager, men om Gjenstande af saadan Natur, at det maatte være vigtigt at erfare, hvilken Mening derom fandt Sted i Folket, hvortil vel min Petition

kunde være at henregne. At D. H. vil tale for denne Anskuelse hos H. M. og saaledes formindske Miskjendelsens Byrde for mig, er hvad jeg af Deres ædle Karakter kunde vente: Gud lønne Dem derfor! Ogsaa har jeg den Tillid til Kongens ædle Sindelag, at en klar Indsigt i Tingenes Stilling vil give Billigheds og Retfærds Stemme Overmagten i Hans Hjerter; thi det lader sig ikke negte, at den fra flere Kanter mod Geistligheden hævede Tone i Forbindelse med Attraaen efter dens Agre, Enge, Skove, Tiender kan, af Mangel paa tilbørlig Modstand paa rette Sted, vinde en Magt, der tilsidst, gribende en heldig Con-junctur, kan, om end efter 20, 30, 40 Aars Forløb, vinde en Seir, som havde været umulig, naar den, over hvem der skal seires, fra Begyndelsen var sat i det rette Forsvars-Forhold til de Angribende. Hvor dette ikke finder Sted, og hvor Forsøgene til at erholde dette retlige og nødvendige Forsvarets Standpunct misbilliges, staaer en saadan Stand selv forladt og blottet; hvad Under da, at der gives Mange, baade Høie og Lave saavel i som udenfor Stænderforsamlingen, der faae Lyst til at slaae sig til Ridder paa den, og at den Letsindige og Hovmodige i Kirkens og Geistlighedens forladte Tilstand finder ligesom en Opfordring til at betragte Kirken som en Moder, der er bleven gammel og affældig, hvis Tale gaaer i Barndom, og som med Ret tilsidesættes af de nu myndigblevne Børn, og at heraf tilsidst kan danne sig en Stemning, hvis sørgelige Følge: Undertrykkelse, Regjeringen ikke er istand til at afværge. Gutta cavat lapidem.

Og nu har jeg talt ikke som den Underordnede til den Overordnede, ikke som den, der meget vel veed, hvor langt han i moden Dømmekraft staaer tilbage for den Mand, om hvis Indsigt og Erfaring i Danmark kun er een Stemme; men jeg har talt som Mand til Mand, som Christen til Christen; jeg har talt af Hjertets Følelse til den Mand, der har Hjerter til at forstaae Følelsens Sprog; jeg har talt af øm og samvittighedsfuld Bekymring for den

Guds og Christi Riges Sag, for hvilken jeg i Evigheden skal aflægge Regnskab, til den Mand, hvem Gud satte høit i Livet, af hvem Gud eengang vil kræve Meget, og Jesus ogsaa vil fordre Regnskab for, hvad han paa sin høie Post har gjort for, at det christelige Liv kunde vinde Kraft og Styrke i Statens Legeme; jeg har talt, ikke saaledes, som der tales af den beregnende Verdensklogskab i Livets snevre Forhold, hvor Skranker og Hensyn paa alle Sider lamme Hjertets Sprog, og hvor ædel Sandhedskjærligheds frimodige Ord ei sjelden uretfærdigen belægges med Anmasselsens Titel; men jeg har talt saaledes, som jeg maatte tale for eengang kunne paa Dommens Dag staae med frelst Samvittighed for min Gud og for min Frelser, ja for min Konge, for Regjeringens ædle Mænd, saaledes for D. H. selv.

Og nu skulde denne min Tale have berøvet mig D. H.s Agtelse, Deres Velvillie? Jeg svarer: ja, dersom De henhørte til Livets Tusinder af Smaasjæle, hvilke berusede af deres eget Jeg ikke let kjende nogen større Brøde end Aandens freidige Tale, og hvilke i Grunden kolde for det Ædlere og Høiere ingen Sands have for en reen, sjælelig og christelig Smerte. Men saa vist som D. H. er en Mand, hos hvem Skarpsind er parret med Ædelsind, en Mand, hvis Hjerte er reent og christeligt, saa vist vil De ogsaa erkjende, at alene den største Høiagtelse og den fasteste Tillid til disse Hovedets og Hjertets ædle Egenskaber kunde være istand til at aabne mit Hjerte for Dem og at lade Dem see den christelige Bekymring, hvoraf min Tale kun var et naturligt Udbrud.

Modtag endelig tilsidst min inderlige Tak o. s. v.

N. Faber.

14.

Roeskilde d. 30 Octbr. 1838, fortsat d. 2 Novbr.

Fra A. S. Ørsted.

Ds Høiærvd.s Skrivelse af 10de d. M. satte mig i en synderlig Stemning. Medens den paa den ene Side har

Udtrykket af en Velvillie og Agtelse for mig, hvorpaa jeg og tidligere har havt saa behagelige Prøver, indeholder den paa den anden Side saadanne Forudsætninger om min Tænkemaade angaaende et høist vigtigt Punct, som jeg ikke kunde have ventet mig, og hvormed jeg har ondt ved at forene hint velvillige Sindelag. Jeg har imidlertid ikke nogen Tvivl om dettes Oprigtighed, men troer, at en Forstemning, som jeg vel kan forklare mig, har bragt Dem til i mine Yttringer angaaende Deres paatænkte Petition, hvilke dog hidrørte fra reen Velvillie, at lægge en ukirkelig Tendents, som De og ved et flygtigt Overblik over mine ældre Arbeider, der staae i Berørelse med de kirkelige Anliggender, har fundet bekræftet. Det kan ikke være mig ligegyldigt at berigtige disse Forestillinger, men jeg veed ikke ret, hvor jeg skal begynde eller ende. Her vilde en personlig Tankevexel vistnok lettere og sikkrere føre til Maalet end et langt Skriverie, og jeg maa og fra denne Side beklage, at det ikke faldt D. H. ind, da jeg havde den Fornøielse at tilbringe saamegen Tid med Dem i Odense, at meddele mig noget angaaende hiin Petition.

Dersom D. H. endnu er i Besiddelse af de flygtige Linier, jeg tilskrev Dem i det Øieblik, jeg reiste til Roeskilde, saa vil De, ved paa ny at gjenneamlæse dem, kunne see, fra hvilken Synspunkt det var, at jeg, hvis det ei var for sildig, vilde have fraraadt Dem at indgive Petitionen. De kunde let hertil tænke Dem en Frygt for, at noget, om ei ganske det der er hændet, saa dog lignende maatte indtræffe. Men hvad jeg ønsker bemærket er, at jeg ingenlunde har yttret mig absolut imod, at Geistligheden i en Forsamling som vore Stænders rettelig kunde have selvvalgte Repræsentanter, men kun gjort Dem opmærksom paa de to Ting, først at det ingen Understøttelse vilde finde i Forsamlingen, dernæst at det var lige mod Institutionens Grundlov, Anord. 28 Mai 1831. De mener, at jeg af al Magt vilde have talt mod Petitionen baade i Følge Stilling og i Følge mine egne Meninger, hvortil De

har kunnet læse Dem af min Afhandling ang. hvorvidt den danske Kirkeret behøver nogen indgribende Forandring; og De synes at antage, at kun dette vilde have beredet Deres Petition, om den var fremkommen, en uheldig Skjæbne.

Vistnok vilde jeg have talt mod Petitionen, navnlig fordi den var i Strid med Institutionens Grundlov. Dette vilde imidlertid, som en anden Sags Skjæbne har viist, ikke bragt Petitionen til at falde; men jeg var overbeviist om, at dens Indhold ingen Sympathie vilde have fundet. De finder i hiin Afhandling Mangel paa den høihjertede christelige Omhu for de religiøse Interesser, som en christelig Stat som saadan skylder disse, og mener, at jeg derfor kom til et Resultat, som ikke tilfredsstillede nogen brav, ædel, geistlig Mand. Denne Tale forekommer mig virkelig lidet synderlig. Jeg skal ikke paaberaabe mig, at just flere geistlige Mænd, der vel saa godt som nogen anden fortjente hine Epitheta, have bevidnet mig en ganske særdeles Tilfredshed med min Afhandling; men jeg skulde haabe, at De, hvis De vilde værdige den en nye og fordomsfrie Gjennemlæsning, vil finde den skreven i den Overbeviisning, at Staten ikke blot for den Nyttes Skyld, som den kan have af den christelige Religion, skal frede om og fremme den, men at den skal gjøre dette, fordi det christelig religiøse Livs Udvikling hører med til Statens Formaal, som den med ikke mindre Iver og Oprigtighed end dens øvrige Øiemed skal virke for; en Grundsatning, som jeg iøvrigt i en ældre Afhandling, som vist heller ikke er Dem ubekjendt, udførligen og, som jeg troer, fra de første Grunde af har udviklet, og som jeg aldrig enten i Lære eller Virken har fornægtet, skjøndt det naturligviis ikke staaer til mig at gjøre alt gjældende, som flød deraf. Afhandlingens nærmeste Tendents var iøvrigt at gjendrive deres høiræstede Paastand, som idelig og idelig trængte paa, at Kongen, i Kraft af Kongeloven, var pligtig til at holde over en streng Bogstavorthodoxie og

afsætte de Lærere ved Universitetet eller i Kirken, som syndede herimod, og som derfor, efter Datidens Talemaader, vare Løgnere og Meenedere i Kirken. Men det var ikke Indifferentisme, jeg vilde have sat i Stedet for hine Skrigeres Fanatisme; jeg søgte at vise, at den evangelisk christelige Kirke meget vel kunde hævdes i Staten, og de symbolske Bøger og Præste-Eeden beholde deres Betydning, uden at christelig Lærefrihed derved gik til Grunde, og at det var ret og tilbørligt paa en saadan liberal Maade at haandhæve Landets Religion. Jeg havde ikke ventet, at D. H. vilde misbillige denne Tendents, og jeg troer det ikke endnu. Hvad der derimod har vakt Deres Utilfredshed er uden Tvivl fornemmelig, hvad jeg har sagt imod et særegent geistligt Collegium, saaledes som Prof. Clausen havde fremstillet Ideen derom. Men jeg beder D. H. at bemærke, at det, hvorimod jeg skrev, var et reent geistligt Collegium, bestaaende blot af geistlige Medlemmer, der skulde styre alle geistlige Anliggender, ogsaa de oeconomiske og alle andre, hvori Fordringer paa at give eller gjøre noget fra Kirkens Side gjøres til Borgerne, tilligemed det hele Skole- ja Fattigvæsen. Mine Indvendinger herimod finder jeg uigjendrevne og uigjendrivelige. Derimod passe de sig vist nok ikke, i det mindste ikke i deres hele Strækning, naar der spørges om et af geistlige og verdslige Mænd sammensat Collegium, og hvis jeg vilde have dem betragtede som Gjendrivelse af en saadan Idee, vilde det vist nok forraade en særdeles Svaghed i Tænkekraften. Men paa en saadan Indretning indlod jeg mig ikke, tildeels fordi det var en ganske anden Idee end den, der var udtalt af hiin Forfatter, men og af to andre Grunde, som jeg ikke undseer mig ved at bekjende, for det første fordi jeg vidste, at der dog ei var at tænke paa en saadan Indretning (og min Afhandling havde en aldeles praktisk Tendents; jeg havde maaskee indskrænket mig til det, der udgjør Afhandlingens første Deel, dersom jeg ikke, efter min Stilling,

havde fundet det rettere at indfatte min Polemik mod de ovennævnte fanatiske Tendentser i en Afhandling, der havde en mere udstrakt Gjenstand, end lade den fremtræde isoleret), dernæst fordi jeg virkelig ikke var eller er vis paa, at der er nogen Nødvendighed i en saadan Forening. Jeg har aldrig tvivlet om, at det er høi Fornødenhed, at en christelig Tænkemaade, forenet med en gjennemtænkt videnskabelig Christendomskundskab, findes hos de Mænd, der skulde styre de geistlige Anliggender, men jeg antager ei, at theologisk Lærdom dertil er en nødvendig Betingelse. Paa den anden Side anseer jeg det ikke usandsynligt, at en eller to til tre geistlige Mænd, som fik Sæde i et saadant Collegium, ville kunne gjøre deres særegne theologiske Tænkemaade altfor stærkt gjældende og derved fremkalde en større Spænding mellem Partierne, hvorfor jeg i Særdeleshed troer, at Biskoppernes Indflydelse (der vist nok er meget betydende, om end en og anden Sag, med eller uden Ret, ikke ganske gaaer efter deres Forslag) vilde blive meget svækket under et saadant Collegium (G. Kirke Inspect. Coll.s Expl. taler i det mindste herfor). Endelig bemærkes, at jeg ingenlunde har paastaat, at den nærværende Tingenes Orden er den bedste og fortrinligste, der kan være, og at jeg endnu mindre vil forsvare alt, hvad der til den Tid var skeet eller siden er skeet i Kraft af denne Tingenes Orden; jeg har kun villet vise, at den i og for sig var ret taalelig, at det Christelige og Gode, naar den blev ret benyttet, meget vel derved kunde fremmes; andet har jeg ikke sagt, og videre Undersøgelser laae udenfor Afhandlingens Tendents. Naar de rette, dertil skikkede geistlige Mænd kunde findes og dertil vare villige, vilde jeg ikke være imod, at saadanne fik Sæde i et Geistligheden styrende Collegium; men jeg vilde finde mig sikkrere i, at der kunde styres vel og til Tilfredshed baade for Geistligheden og for Menighederne af ret ægte videnskabelig christelig dannede Mænd, der ikke vare Theologer, men havde omfattende

Kundskab til alle de Forhold, hvormed den geistlige Virksomhed kommer i Berørelse. Jeg seer meget vel, at dette Slags Mænd ikke ere lette at finde; jeg beklager meget, at det selv blandt Mænd med grundig videnskabelig Dannelse er sjældent at finde Fortroelighed med og ret Kjærlighed til de christelige Grundsandheder, opfattede i deres dybe Betydning og i deres Forhold til den hele aandelige og sædelige Dannelse; jeg beklager i Særdeleshed, at den Idee om Ret og Stat, som det forrige Aarhundredes baade speculative og populære Philosopher hyldede, hvorefter Samme kun gaaer ud paa ved Tvang og Frygt at opretholde en vis udvortes Orden, ikke endnu er forsvunden; men ligesom jeg, skjøndt ved min tidligste literære Optræden hildet af denne Philosophie, i over 30 Aar har været frigjort derfor og baade skarpt og udtrykkelig befeidet den, og paa mange Maader indirecte modarbejdet den ved at behandle en Mængde til de meest forskjellige Dele af Retsvidenskaben hørende Materier i en ganske modsat Aand, og ikke billig burde høre ilde om de »Materialisten«, her substitueret Juristen, der ere »böse Christen«, saaledes troer jeg og, at den hele Forestillingsmaade for en stor Deel er trængt tilbage. Og hvad der heller ikke maa glemmes: det vilde vist ikke være let at faae geistlige Mænd, som fra enhver Side vare skikkede til at tage Deel i den øverste Styrelse af de geistlige Anliggender i deres Forhold til de borgerlige, hvortil blandt andet hører, ikke at ville sætte mere igjennem i Kirkens Bedste, end hvad der kan sættes igjennem, noget, hvori jeg troer, at adskillige ellers særdeles dygtige Mænd vilde feile.

Jeg har erkjendt, at det er nødvendigt i Stænder-Institutionen, at der findes geistlige Mænd, som, hvor det var Tid, kunne tale for Religionens og Kirkens Interesser tilligemed de øvrige Interesser, som knytte sig dertil; men da Stænderforsamlingen dog kun skal vise, hvorledes Sagerne betragtes fra den folkelige Side, saa kommer det

ikke an paa, at der ere Mange (der med Virkning kunne sørge for deres Interesser), men kun at der ere dygtige Organer for Religionens og Kirkens Stemme. Jeg vilde saaledes vel intet have imod et noget større Tal, end der er, men anseer det ikke for nødvendigt; ei heller vilde jeg have noget imod, naar det var res integra, at Geistligheden selv valgte de geistlige Medlemmer, men jeg finder ikke, at dette vilde sikkre bedre Valg, og dersom de Valgte vilde troe, at de sad i Stænderne for paa en positiv Maade at gjøre geistlige Interesser gjældende, troer jeg, at de kun vilde fordærve det for Kirke og Geistlighed. Jeg veed vel, at man bebreider Biskop Mynster, at han ikke er kommen frem med Forslag til Kirkens og Geistlighedens Tarv, men jeg er overbeviist om, at han deri har handlet meget klogt, og at Geistligheden kun vilde have havt liden Glæde af slige Forslags Skjebne. Dermed nægter jeg ikke, at der kunde være at foreslaae til Kirkens og Geistlighedens Tarv, men Forslagene maae hellere komme fra Andre, og udsættes maaskee rettere i nogen Tid. Jeg er nu, skjøndt jeg langt fra ikke har sagt alt, hvad jeg kunde ønske at sige, og endnu mindre sagt det, som det burde siges, dog bleven meget vidtløftig for et Brev. Jeg skal ogsaa af den Grund forbigaae de gravamina, De fører over enkelte i Cancelliet afgjorte Sager og frem for alt over, at end ikke Geistlighedens Adgang til i Egenskab af Beneficiarii at faae Plads i Stænderne, efter hvad De mener, skal have fundet nogen Talsmand der; men der ere og andre Grunde, hvorfor jeg ikke vel kan indlade mig paa denne Gjenstand eller besvare adskillige Spørgsmaal, som De i den Henseende opkaster, hvilke iøvrigt for dem, der kjende Sagernes historiske Gang, maae tildeels falde meget synderlige.

Jeg er overbeviist om, at D. H. i ovenanførte Bemærkninger kun vil finde et Beviis paa min Agtelse for Deres Mening — — o. s. v.

15.

Odense d. 13 Novbr. 1838.

Høivelbaarne

Hr. Conferentsraad A. S. Ørsted.

Naar jeg endnu tillader mig følgende Linier til D. H., da skeer det med disse indledende Ord: Lad mig ikke miste Deres Velvillie, Deres Agtelse! Jeg tænker, at ogsaa D. H. har i tidligere Dage havt den Erfaring, at den tænkende, for sit Kald nidkjært følende Mand har Øieblikke, da hans bedrøvede Sjæl, ja hans tvivlraadige Tænkning i høi Grad trænger til den Trøst og Bestyrkelse, som ædle Mænds Velvillie og Agtelse ene kunne give. At Pennen ofte hensætter Ordet paa Maader, hvor en Misforstaaelse og Miskjendelse ligger lige for Haanden, som ikke kunde have fundet Sted, naar Røsten havde været levende hørt og ledsaget af et formildende Blik, har jeg ogsaa ved nærværende Leilighed erfaret.

De har saaledes virkelig gjort mig Uret, naar De antager, at jeg ved de Ord: Materialisten sind böse Christen, har sigtet til Andet, end hvad disse Ord indeholde, at jeg nemlig ikke kan erkjende de kirkelige christelige Interesser tilbørligen repræsenterede ved christne Lægmand, hvis Liv fortrinligen er helliget det Materielle, der saaledes i Collision med det Kirkelige og Christelige, ifølge den menneskelige Naturs Indretning og Erfarings Vidnesbyrd, vil gaae af med Seiren, Noget, som jo maa falde en redelig geistlig Mand tungt paa Nerverne. — — — — —

Hvad iøvrigt den berørte Afhandling fra D. H.s Haand angaaer, da har den i sin angribende Deel fundet en saa stor Indflydelse og Erkjendelse, ei blot hos mig, men hos Geistligheden i det Hele, saaledes som jeg strax kortelig skal tillade mig at berøre, at neppe en Afhandling har stiftet saameget praktisk Gavn som just den, skjøndt der, som De nu selv indrømmer, vel kunne tænkes Forandringer, der nu kunde være gavnlige. Tillad mig — da det tillige

kaster et Lys paa min sande Tænkemaade og muligen tjener til at belyse en vigtig Sag — blot korteligen at berøre de 4 kirkelige Retninger, som i en Tid af de sidste Decennier have viist sig i den danske Kirke, og jeg udbeder mig saameget mere denne Tilladelse, som jeg derved skal tillade mig at yttre mig om Navne, D. H. har berørt.

1. Den første Retning vil jeg sætte som den, der antog det rigtigt — med Agtelse for det Aandelige —, dog tillige at indføre en Tvang, en Slags geistlig Disciplin. Det er bekjendt, at Stiftsprovst Clausen har heldet til denne Idee, og at den paa Prent især er bleven fremhævet af Sønnen, Prof. Clausen, er vel ingen aldeles vrang Anskuelse. Skjøndt jeg dybt ærer den theol. Prof. Clausen ei blot som en udmærket lærd og dygtig Mand i sit Fag, men og som en reen, ærlig, ædel og freidig Karakter, hvis Anskuelser ei heller mere ere ganske de samme, som da hans Skrift om Katholicismens og Protestantismens Ritus udkom, saa maa jeg paa den anden Side erkjende og vidne, at D. H.s Afhandling og Udvikling mod denne Retning strax i Alt, hvad der angaaer dens Angreb paa samme, ei blot paa hiin Tid vandt og maatte vinde Erkjendelse og Bifald; men endog just i dette Aar har høstet den eclatanteste Seir, hvad den fyenske Geistlighed angaaer. Det af Commissionen for Kirkelovenes Revision opkastede Spørgsmaal om L. 2—6 er nemlig blevet discuteret i Fyens geistlige Conventer, og ved Aarets Udgang haaber jeg at tilendebringe Resultatet af Forhandlingerne. Men det er baade mærkeligt og glædeligt, at Geistligheden i Fyen har tilegnet sig denne Afhandlings Grunde mod hiin Retning i den Grad, at den ikke alene fordrer al geistlig Myndighed aldeles ophævet, og — hvis der er nogen Levning af samme — aldeles tilintetgjort, men endog vilde protestere af al Magt imod, at noget Slags executiv Myndighed blev nedlagt i dens Haand. Dette har jeg troet at burde bemærke for at borttage den Tanke, at

Deres fornævnte Afhandling ikke skulde have fundet hos Fyens Geistlighed og navnlig hos mig fuld Erkjendelse af de indlysende Sandheder, den har tolket.

2. Den anden Retning er den conservative, som ei blot hylder D. H.s Afhandling i dens angribende Deel, men ogsaa i dens forsvarende Deel, at det med Statskirken, dens Indretning og Styrelse staaer saaledes til, at ingen Forandring behøves. At en almindelig Stemme knytter Navnet: Mynster til denne Anskuelse, vil være D. H. bekjendt, og de peger hen paa denne Biskop Mynsters Anskuelse som den for Øieblikket rigtigste og gavnligste for Kirken. Da De berører, at det muligen bebreides Biskop Mynster, at han er for lidet virksom, og jeg tør befrygte mig henvendt til disse Bebreideres Tal, saa tillader jeg mig her at hidsætte min oprigtige Tanke. Naar jeg betænker det umaadelig Vanskelige og Betydningsfulde i den sjællandske Biskops Stilling, naar jeg betænker hans nære Forhold til Hoffet, til Collegiet, til Universitetet, til Hovedstadens Intelligents, naar jeg betænker, hvad der hører til at staae med Sikkerhed paa denne Post; naar jeg — skjøndt selv Biskop — levende føler og erkjender, hvor umuligt det vilde være for mig at udfylde en saadan Post — samt at Biskop Mynsters Bortgang i dette Øieblik kunde ansees som et National-Tab: saa ligger i alt Dette — som jeg troer — Beviis for, at jeg snarere hører til dem, som høiagte og see op til denne Mand, end til dem, som bebreide ham, om end hans Retning ikke ganske er min. En Mand bør dømmes efter hans Post og Omgivelser, ikke udrevet af samme. Jeg finder det derfor ligesaa begribeligt, at Biskop Mynster paa sin Post er streng konservativ, som jeg haaber ifølge No. 4 med Mildhed bedømt, at jeg ikke er det, uden at derfor billigviis Bebreidelse bør træffe nogen af os.

3. Den 3die Retning er den Grundtvig-Lindbergianske. Dertil er det kommet, at den er bleven en Retning i Kirken, ei mere en blot Partisag. Den har udbredt og ud-

breder sine Arme stedse videre. Den har sit levende Organ i Kirketidenden; den har sine Talere, Organer (Præster) trindt omkring, den holder sine Andagtsforsamlinger; den tæller ei blot mange Hundreder i Menighederne, men mange blandt de ordinerede Præster selv, der saaledes blive dens lovlige Organer, saa at denne Retning ei kan betragtes som blot Partisag, men som en i Kirken virkelig eksisterende Retning. Denne er retrograd, hvad det Doctrinelle angaaer, aldeles opløsende, hvad de kirkelige Baand angaaer, men anbefaler sig ved den varme, tildeels zelotiske Iver, den veed at antænde, saa at den herved contrasterer forbausende mod den Kulde og Indifferentisme, der nu findes hos ikke faa Christne, ja i en stor Mængde af Menighederne, saa at selv tænkende og christeligsindede Mænd stundom ere tvivlraadige, om ei selv et sligt Liv er at foretrække for den aandelige Død, den christelige og kirkelige Indifferentisme, som fremtræder synlig i Statskirken, uden at denne raader Bod derpaa.

4. Den 4de Retning forkaster absolut No. 1, men idet den ingen Velsignelse tør haabe af No. 3 og antager, at Aandens Kraft og Vaaben bør gribes til at standse de fra Nr. 3 udgaaende Angreb og Retninger, kan den ikke indrømme med No. 2, at det strengt conservative mere er eller kan være tilstrækkeligt, saameget mindre, som den paa den anden Side maa erkjende, at hos altfor Mange en ukirkelig og materiel, indifferent Sands har faaet et betydeligt Stød fremad, og at saaledes en Isolering af Menighed fra Kirken mere og mere indtræder. Dersom ikke her Statskirkens indre Liv forøges ved nye Foranstaltninger fra Regjeringens Side og hævdes Agtelse og Indflydelse, men NB. en aandelig Indflydelse, ligge Følger lige for Dagen, der for Stat og Menighed ere lige fordærlige: men til disse Foranstaltninger hører en stedse omhyggeligere Religionsunderviisning, en stedse nidkærere Forkyndelse af Evangeliet, Omhu for den hellige Skrifts rettelige Oversættelse og dens Benyttelse i Kirke og Skole, en Nærelse

af den geistlige Stands Glæde og Interesse for sit Kald ved den Agtelse, der fra Statens Side udvises mod dens Gjerning, kort en omhyggelig Pleie og Varetægt ud i de forskellige Grene af alt Det, der kan gjøre Menigheden sin Kirke ærværdig, oplive og befæste de aandelige Baand, og bestandig gjøre Menigheden vis paa, at dens kirkelige Interesser ei staae forladte, men ere en Gjenstand for Regjeringens alvorlige, oprigtige og bestemte Omhu, Beskyttelse og Oplivelse.

Til denne 4de Retning, som jeg ønsker at kalde den paa aandelig Vei fremskridende, bekjender jeg mig og maa nødvendigen bekjende mig dertil efter alt det, jeg er nødt til at iagttage rundt omkring mig. At jeg og med mig Mange paa det samme Standpunct mene sand Christendom og Christi Kirke det protestantisk ærligt, tør jeg forsikкре. At vi ikke kunne være tilfredse med, at Statskirken omgiver sig med en konservativ Eensformighed, efterdi Tiden fordrer meget mere, og det Kirkelige af Mangel paa nye Foranstaltninger til det Aandeliges Næring og Oplivelse allerede har lidt uendelig meget, er begribeligt, og at vi endog dybt sørge, naar vi savne christeligt Hensyn til og alvorlig Benyttelse af de Midler, ved hvilke det aandelige Livs Fremkaldelse, bestandige Fornyelse og Oplivelse er betinget, tør maaskee tilgives.

Jeg har tilladt mig denne Udvikling, fordi jeg virkelig maatte befrygte, at D. H. kunde ville henregne mig til No. 1, hvortil jeg dog staaer i diametral Modsætning, og fordi jeg troer, at Mænds Færd retfærdigere dømmes, og i alt Fald rigtigere opfattes, naar de Retninger tydeliggjøres, af hvilke de bestemmes.

Hvorvidt de kirkelige og geistlige Interesser vilde have været bedre hjulpne, om geistlige Mænd havde havt eller herefter fik Plads i Cancelliet, besidder jeg ikke Statsindsigt nok til at dømme om. I Preussen findes der dog Collegier, sammensatte af ei faa Geistlige og Civile, og denne Indretning har saare Meget for sig. At paa saadan

Post den egentlig theologisk Lærde ikke behøves, men at den practisk dygtige og brave Geistlige vil være brugbare, indrømmer jeg; men jeg kan heller ikke fordølge for mig selv, at selv en saadan Forandring vel kunde tænkes, uden at der for de kirkelige Interesser alligevel naaedes alt det, som Tiden og Kirkens Tarv med høj Røst fordrer, da Valget af de geistlige Medlemmer kunde blive heldigt, men ogsaa — saare uheldigt. Hvad derfor de kirkelige og geistlige Interesser forekomme mig allermeest at savne, er en lydelig Meddelelse, saa at Menigheden faaer Noget at høre om dem, nødes til at tænke over dem, bryde sig om dem. Dette mener jeg kun at kunne skee, naar der finde Forhandlinger Sted, som lyde ud i Menighederne, hvad enten nu Røsten lyder fra Stænder-salen, fra geistlige Møder eller paa anden Maade end blot litterær Meddelelse. Som Sagerne nu staae, findes der ofte hos Menigheden et utroeligt Ubekjendtskab med de aandelige og kirkelige Interesser; heraf er Følgen naturligviis den, at man tilsidst ei bryder sig stort om det, man ei kjender synderligen til, og hvis Værd og Vigtighed man derfor miskjender; men en forandret Tænkemaade hos Menigheden bevirkes ei uden ved nye Aarsager og Foranstaltninger; naar den nu dog alligevel bør bevirkes, saa vil det, saavidt jeg skjønner, være klart, at Statskirken bør gjøre Noget; den maa ei vedblive at være absolut conservativ; den maa træde lidt ud af sine Folder. Havde den alt længe før gjort det, havde vi maaskee nu været frie for indvortes kirkelige Secter og Kampe; disse ere nu blevne saa alvorlige, at de nøde Kirken til at gjøre Noget for sit eget Liv. Havde det ikke været viist, om Kirken ved Nationens Udvikling strax tillige var skreden frem og var traadt lidt ud af sine conservative Former, inden den først ved secteriske Bevægelser og Machinationer bliver tvungen dertil, og det secteriske Parti ei vil undlade at udbasune det, der nu for en Deel vist vil blive concederet,

som en med Staalhandske vunden Seir, og derfor hæve sit Hoved og sine Fordringer ti Gange høiere end før.

Men jeg seer, at Pennen er løbet langt hurtigere, end den med Hensyn paa D. H.s Tid og Taalmodighed burde.

— — — o. s. v.

N. Faber.

16.

Roeskilde d. 19 Nov. 1838.

Fra A. S. Ørsted.

Det er langt fra, at enten Deres næstsidste eller sidste Brev har fremkaldt nogen uvenlig Stemning hos mig mod D. H. — — — — —

Det er mig uklart, hvad D. H. forstaaer ved den conservative Retning, som De tillægger mig i Modsætning af den, som De kalder den paa aandelig Vei fremskridende. Alt, hvad De nævner som dennes Yttringer, er sandelig noget, som jeg vil ligesaa varmt og ligesaa redeligt som nogen Anden, og det vilde vistnok være Uret, om De vilde nægte dette, fordi det ikke er traadt frem i offentlige Foranstaltninger fra det Collegii Side, hvori jeg har Sæde; thi foruden at disse langt fra ikke beroe paa mig, staaer det vist heller ikke uden for en Deel i Regjeringens Magt at frembringe »den stedse omhyggeligere Religionsundervisning, den stedse nidkjærere Forkyndelse af Evangeliet« m. v., hvorved Kirkens indre Liv skulde forøges. Conservativ maa man iøvrigt gjerne kalde Tendenten i meer bemeldte Afhandling, thi jeg har rigtignok villet conservere 1) den evangelisk christelige Religion i dens Forrettedighed til at forkyndes overalt og vedligeholdes ved de Indtægter, som fra Fortiden ere henlagte til Kirken og Geistligheden; 2) den protestantiske Lærefrihed, saaledes som den factisk i lange Tider har været anerkjendt, og saaledes som den kan bestaae med en sund Fortolkning af Præsteeden; 3) den Frihed for Menighederne, som en lang Sædvane

havde hævdet, skjøndt kun ved at bringe L. 2 B. 9 C. og adskillige andre Lovsteder i Forglemmelse. Men der er intet, som tyder paa, at jeg ikke vilde vide af nogen Udvikling i Lære, Ritus o. s. v.; jeg tør netop troe, at det, der udgjør Hovedpunktet i Afhandlingen, netop er, at saadan Udvikling ei bør hæmmes, og der vil sikkert findes mange Steder, hvori dette udtrykkelig indskjærpes. Det er og en fuldkommen Misforstaaelse, naar man tillægger mig den Mening, at der i Kirkelovene og Administrationsformerne Intet er at forbedre. Jeg har kun paastaet, at saadanne Forandringer ikke ere uomgjængelig fornødne, men at de nærværende Love, naar man kun ikke vil kalde det, der forlængst af sig selv er hendød, igjen til Live, og de nærværende Administrationsformer, naar de kun benyttes med ægte videnskabelig-christelig Sands, ikke ville være til Hinder for den christelige Kirkes Virksomhed og den Frihed saavel for Læreren som for Menigheden, hvoraf denne Virksomhed er betinget. Ligesom jeg ikke har anseet indgribende Forandringer fornødne, saaledes antog jeg og antager endnu, at de ikke i Øieblikket ere at tilraade, fordi jeg finder det meget usikkert, om de, naar de bragtes i Bevægelse, vilde udfalde til det Bedre eller til det Værre; og jeg troer i Særdeleshed ikke, at der gennem Stænderne vil for Tiden være noget at udrette i den Vei. — — — — —

Nu ikke videre skriftlig om denne Sag. Maaskee D. H. ved nærmere Overveielse engang vil finde, at De virkelig har misforstaaet mig og derved, saamegen Godhed De ellers bærer for mig, gjort mig ikke saa liden Uret; men enten dette skeer eller ikke, saa ønsker jeg, hvad jeg og haaber, at den skriftlige Strid, hvori jeg mod al Formodning er kommen med Dem, vil ikke forandre noget i Deres personlige Velvillie mod mig, ligesom det netop ere velvillige Følelser, der have fremkaldt det Skridt, hvormed denne Correspondance begyndte.

17.

Odense d. 22 Nov. 1838.

Til Gouvernøren over Fyens Stift,
Prinds Christian Frederik.

Underdanigst P. M.

Jeg føler mig forpligtet til at overrække D. Kgl. Høi-
hed hoslagte Petition til Stænderne i Roeskilde, skjøndt
den er død og tilintetgjort; men da den har havt et om
end kort Liv, bør jeg underdanigst meddele dens Oprin-
delse og Skjebne.

At den nogensinde blev til, skyldes den oprigtige
Nidkjærhed for mit Fødelands aandelige Interesser, hvil-
ken, besjælende mig til Hjertets Dyb, er bleven den levende
Kilde, hvorfra min geistlige Stræben og Virken her i Livet
bestemmes, og som, reen i sit Udspring, er den nødven-
dige Fjeder, hvor geistlig Virken skal blive andet end en
blot Varetagen af udvortes geistlige Kaldspligter. Den
geistlige Stand, dens Betydning, dens Lærere, ere i ikke
faa Aar blevne tildeels paa en uværdig Maade angrebne af
Grundtvig, Lindberg og Andre. Da nu Stænderforsam-
lingerne tillige begyndte ei blot at tage fat paa Geistlig-
hedens Stilling, Indtægter, men ogsaa her, hvor Standen
stod blottet for selvvalgte Forsvarere, angreb dens Embeds-
førelse; da man, f. Ex. Kr.-H., angreb Standen paa uvær-
dig Maade i Flyveskrifter og offentlig i Blade, da kunde
jeg ikke andet end dybt føle Standens paa en Maade for-
ladte og værgeløse Stilling, idet enhver Geistlig, som tager
til Gjenmæle i Skrift, om end paa den humaneste Maade,
dog bliver saa overøst med de pøbelagtigste Grovheder, at
der hører høi Følelse for Kaldet og høit Mod til dog
alligevel at værne om Standens Ære og Interesser, hvor-
for ogsaa de fleste ædle Stemmer ere forstummede og
efterhaanden forstumme, saa at endog Ondskab og Pøbel-

agtighed anmasse sig ene Ordet til Tab for Sandhed, til Skade for de aandelige Interesser. Under disse nedslaaende Omstændigheder forekom det mig, at det simpleste Middel til her at faae en bedre Tingenes Orden indført, var den, om muligt at forskaffe, ikke den geistlige Stand, men de aandelige, christelige, kirkelige Interesser et relligt Forsvar paa et værdigt Sted, nemlig i selve Stænderforsamlingen, for at en retsindig og ædel Røst kunde med en af Regjeringen sanctioneret Ret lade sig høre, lyde ud i Fødelandet og saaledes blive en lovlig, kraftig Modvægt mod de mange uværdige Angreb. Men hvo skulde her tale Sagen, hvis de, som af Gud og Kongen ere satte til de aandelige og kirkelige Interessers Vogtere, forsagte traadte tilbage, og ei dreves frem af det dem baade her og hisset paahvilende Ansvar! Den levende Følelse heraf i mit Hjerte skylder den underdanigst vedlagte Petition sin Tilblivelse, for hvilken jeg nu kun har een Bøn, den at D. K. H. ved Leilighed vil læse den.

Dens Skjebne bør jeg med faae Ord tilføie:

- Jeg havde formaaet Hr. Proprietær Langkilde til Juulskov til at fremlægge den og havde efter hans Raad ladet den trykke. Imidlertid havde jeg i mit Brev til ham yttret, at jeg som Kgl. Embedsmand havde allerund. indsendt et Exemplar til H. M. Kongen og kun kunde ønske den fremlagt, naar H. M. Intet havde derimod, hvilket jeg dog ikke haabede. Dette Haab slog imidlertid feil. H. M. tilkjendegav mig sit Mishag med, at jeg havde henvendt mig til Stænderne. Jeg gjorde da, hvad jeg som Embedsmand naturligviis var skyldig; jeg skrev strax til Prop. Langkilde om ei at fremlægge Petitionen, men ansee den aldeles tilintetgjort, hvilket jeg allerund. indberettede til H. M., hentyende iøvrigt til Høistsammes allernaadigste Tilgivelse. Denne blev mig ogsaa af den ædle Konge til Deel, idet han allernaadigst tilkjendegav mig sit Vel-

behag med, at jeg havde taget Petitionen tilbage. Hr. Conferentsraad Ørsted havde viist mig den Opmærksomhed skriftligen at meddele mig sine Tanker. Jeg har tilladt mig igjen for denne ædle Mand nærmere at udvikle mine Anskuelser. Saa kort var da denne Petitions Liv. — — — —

Med dybeste Høiagtelse

underdanigst

N. Faber.
